

IZRAELITA

TANÜGYI ÉRTESITŐ.

Az országos magyar izr. tanító-egyesület közlönye.

Megjelen havonkint egyszer.

Felelős szerkesztő: SZÁNTÓ ELEÁZÁR.

Az előfizetési pénzek és tagsági díjak
Ózer Zsigmond egyleti pénztárnokhoz
Klauzál-utcz: 4. szám küldendők.

Szerkesztői iroda: Sip-utcza 12. sz.

Kiadja „Orsz. magy. izr. tanító-
egyesület.”

Előfizetési ár: Nem tagok számár
egész évre 2 frt.

Az egyesület tagjainak díjmentesen jár.

A t i z.

Mint az „Értesítő” tiz éves munkatársra kellemes kötelességemnek tartom a mai számban csekély erőmhöz képest közreműködni, mert épen ezen szám megjelenésével ünnepeljük az országos izr. tanítóegyesület lapjának 10 éves jubilaumát.

Vajjon fogom-e ezen cikk által a lap ünnepeltetését emelni, vagy nem lett-e volna jobb ezen alkalommal hallgatni, ezen kérdésre csak a t. olvasó felelhet.

De bennem egy más kérdés merült fel, t. i.: Mit irjak a jubiláló lapnak ezen diszszámában? Soroljam-e fel a szerkesztő ur érdemeit, dicsérjem-e 10 évi tapintatos szerkesztőségét? Azt az olvasók valószínűleg feleslegesnek tartanák, mert 10 éven át, mint szerkesztő működni és pedig mint egy izr. lap szerkesztője és e lapot még hozzáteve zsidó tanítók számára és a tanítóság megelégedésére szerkeszteni, az valóban oly nehéz feladat, hogy itt a számok és a tettek szólnak és minden szó felesleges.

Vagy vessek-e egy pillantást az Értesítő multjába? Az volna a leg-egyszerűbb, a legtermészetesebb. De attól tartok, hogy e tekintetben a szerkesztő vagy egy más munkatárs engem már megelőzött.

Mit irjak tehát? Sem a szerkesztő, sem lapjának életrajzát fogom tehát diszcikkem tárgyává tenni, hanem a „tiz“ számnak életrajzát fogom leírni, egy történeti visszapillantást a 10 szám multjába, mert tulajdonkép a tiz számnak köszönhetjük ezen szép ünnepélyt. Ha nem volna a tiz év és ha nem léteznék egy tiz évi korszak, nem ünnepelhetnők meg a nevezett lap tiz éves jubilaecumát.

A tiz szám már több ezer év óta ismert mennyiség, de ennek dacára kell mondanom, hogy ezelőtt az emberiségnek sok éven át kellett küzdeni, tanulni, kutatni, mielőtt a tiz számot megismerte. Még mai nap vannak oly népek, melyek csak hatig tudnak számolni úgy, hogy ha több juh, kecske mennyiségét akarják meghatározni, már akkor hajzatukra mutatnak, a mi által azt akarják kifejezni, hogy annyi juhok van, mint hajuk, azaz számtalan. A tizről való számképzet még hiányzik náluk. Magasabb szellemi tehetségekkel áldott népek mint pl. aegyptusok, indusok, a zsidók, a görögök a számolás mesterségében továbbra vitték és képesek voltak sokkal több számképzetet alkotni.

De a számfogalmakkal egyszersmind kapcsolatba léptek a számnevek és ha ezen népek minden számfogalmat egy külön új számnévvel jelölték volna, akkor az emberek emlékezőtehetségét tulságosan terhelték volna és a haladást akadályozták volna.

Micsoda jelentéssel bírtak a magyar nyelv fejlődlen korában a magyar számnevek, azt nem tudjuk, de a nyelvek történetéből kiderül, hogy kezdetben a szó „egy“, a beszélő személyt, „kettő“, a megszólított személyt, „három“ azt, akiről szóltak és hogy általában a számnevek előbb tárgynevek voltak. Így pl. ez a számnév 5, néhány nyelvben a kéz neve is egyszersmind és a számnév 10, a Cora nyelvben, egy amerikai tájnyelvben annyit jelent, mint a „2 kéz nyujtása“ és még most több élő nyelvben a „20“ fogalmát és az ember fogalmát egy és ugyanazon szóval jelölik. A német számnév „zehn“ (a középkorban még zehen) nagyon rokon ezen szó „Zehen“-nel, mely a lábujjait jelenti.

Azáltal, hogy az emberek a tizet, mint egy magasabb alapegységet tekintették, azt érték el, hogy nem kellett minden számnak egy külön új szót keresni. Az ősmagyarok Hunfalvy Pál szerint csak 7-ig számoltak. A finn nyelvben pl. kahide annyi mint kettő és ksann annyi mint tiz. A finn nyelvben a nyolcz számot ezen két szóval fejezik ki „kahideksann“, azaz tiz kevesebb kettővel (10—2). Továbbá a finn nyelvben „ydc“ annyi mint egy és „ydcksan“ annyi mint 9. Hunfalvy Pál szerint a nyolcz és a kilencz szintén két összetett szó, mert a cz rag tizből származott.

A számfogalmak, a számnevek és a tizedes számrendszer feltalálmányát oly fontosnak tartották, hogy ezt az Isteneknek tulajdonították. De ezen feltalálmányok mellett a számjegyek feltalálása is nagy befolyással volt a mathematicai tudományok haladására.

Az első népek a számfogalmak írásbeli feljegyzésére sok gondolkodás után a vonalokat vagy a pontokat használták. Hogy ezen mód nagyobb számoknál sok időt vett igénybe, az nagyon könnyen belátható. A görögök és a zsidók a betűket használták számjegyeknek. A tiz számnak jegye י`betü, a tizennegyet ezen két betü t. i. י' és י' -al jelölték. De a 15 és 16 számot nem irták י'י' és י'י' betűkkel, mert ezen betük Isten nevét jelölték, hanem י"ו (9+6) és י"ז (9+7) betűkkel irták. Az aegyptusok a tiz számot egy patkó ♂ alakjával, a kaldeusok két ék-

kel <, a rómaiak egy X-el vagy két egymás fölött álló ötössel, azaz két kézzel X jelölték.

A jelenlegi számjegyek Indiából származnak, onnan jöttek Alexandriába, Arábiába, Rómába és innét Nyugat-Európába. Az ugynevezett arabszámjegyek, továbbá a nulla és a számjegyek helyértékei, mind ezen fontos találmányok az indusoknak köszönhetők. Az egyiptusok, sinaiak, a görögök még nem ismerték a nullát. Ezen jel nélkül minden számért más-más jegyet kellene használnunk, a mi a számtan haladását nagyon akadályozta volna. Zérus nélkül az egyes mindig csak egyet jelentene, csak ezen jel által emelkedhetett az egyes magasabb egységre.

Még a középkorban az első tíz számok neveit két csoportra osztották fel. Az első kilencz számjegy jelentőséggel bíró alakokhoz, figurae significativae-hez tartoztak, míg a tízet jelentőség nélküli alaknak tartották, mi a következő versből derül ki:

„Neun sind bedeutlich Ziffer zwar
Die Zehent deut nichts sonder gar
So a 0 einer fürgesetzt als Frist
Bedeut Zehen mehr vanns vor ist.“

A szerkesztő hasonló viszonyban áll munkatársaihoz, mint az egyes a zérushoz. A szerkesztő az egyeshez hasonlít, mert minden lapnál csak egy szerkesztő van, aki felelős. A munkatársak a zérusokhoz hasonlítanak. Igenis a zérusokhoz. Mi volna a munkatárs, szerkesztő és lap nélkül? De a szerkesztő hire, a lap becse, a munkatársaktól függ; minél több a zérus, annál magasabb az egyes értéke és minél több munkatárs működik egy szerkesztő mellett, annál magasabb annak állása. A tíz szám a számtani tudományban nagyon fontos. Már a legrégebb népek ezen számot mint alapmennyiséget ismerték el; ezen számnak nemcsak már az ó-korban feltalált tízes számrendszer, hanem a 16-ik században Stevin Simon által feltalált tízedes törtek ismertetése köszönhető. De ezen szám és általában a többi számok is nemcsak az ember gondolkodási tehetségét, eszét, hanem kedélyét és phantasiáját is igénybe vették.

A régi népek különösen a számoknak csodálatos tulajdonságokat, titkos erőket tulajdonítottak. Így például a páros számok az égi Isteneknek, a páratlanok a földalatti Isteneknek voltak szentelve. A jó Isteneknek hozott áldozatok száma páratlan volt. Jeruzsálem templomában a lépcsők száma páratlan volt. A pythagorusok már felfedezték, hogy az első számok köbe egyenlő azon illető számra következő páratlan számok összegével. Például $1^3=1$, $2^3=3+5$, $3^3=7+9+11$, és $4^3=13+15+17+19$. A 3 és 7 számok már a legrégebb népeknél nagy tekintélyben részesültek. De mind a számok közt a 10 számot legjobban tisztelték. A sinaiak, a görögök, a rómaiak történetében a 10 szám nagy szerepet játszik. De a zsidóknál is nagy tiszteletben tartatott e szám. A legfontosabb, a legszentebb parancsolatok száma tíz-re rúg. Tíz szóra teremtetett a világ, tíz nemzedék élt Ádámtól Noáchtig és tíz nemzedék Noáchtól Ábrahámig. Tíz kísértetnek volt kitéve Ábrahám ösatyánk és 10 csoda történt öseinkért Egyiptomban. Tíz csapást hozott Isten az Egyiptomiakra, és 10 csapást a tengeren. Tíz csoda történt a zsidókkal a jeruzsálemi templomban, és 10 dolog teremtetett a szombat előtti estén.

A görögöknél különösen Pythagorás a híres bölcész és mathematicus tanítványai a számoknak különös rejtélyes tulajdonságait találták fel. Így mondták, hogy a tíz szám 3 és 7 vagy 7 és 3-ból áll, és ennek következtében ezen két szám 37 és 73 következő sajátságokkal bír. Ha a 37-es számot 3, 6 vagy 9-el szorozzuk, az eredmény mindig egyenlő számjegyekből áll, mint ez ezen táblából kitünik:

$\frac{37_6}{222}$	$\frac{37_9}{333}$	$\frac{37_{12}}{444}$	$\frac{37_{15}}{555}$	$\frac{37_{18}}{666}$	$\frac{37_{21}}{777}$	$\frac{37_{24}}{888}$	$\frac{37_{27}}{999}$
--------------------	--------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------

Ha ismét a 73 számot ugyanazon számokkal, 3, 6, 9-el szorozzuk, következő sajátágos számokat kapjuk:

219, 438, 657, 876, 1095, 1314, 1533, 1752, 1971.

Nagyon érdekes volna, ha még azt is felsorolnók, minő szerepet játszott a tiz szám az aegyptusok, indusok, chinaiak és rómaiaknál, minő fontos jelentősége volt ezen számnak a kabbala, a magia és a babonahit terén és végül miképen alkalmazta a nép esze ezen számot a közmondásokban; de ezen élvezetről le kell mondanom a többi munkatársak iránti tiszteletből, kik bizonyosan beküldött munkáikkal akarnak a lap ünnepléséhez hozzájárulni, azért ezen érdekes tárgy folytatását megigérem az 50 számnál folytatni, ha tudniillik tisztelt szerkesztőnk lapjának 50 éves jubilaumát fogja ünnepelni. És most csak egy a tizre vonatkozó közmondással akarom cikkemet befejezni. A magyar, ha valamit vásárol, a mi soknak, de értéknélkilinek látszik, arra azt mondja: „T i z e n h u s z”.

Attól tartok, hogy a t. olvasó mai cikkem bírálásánál ezen közmondással fog élni, azért bátorodom mindazokat kérni, hogy ne az adomány belső értékére, hanem az adakozó jó akaratára nézni sziveskedjenek, mert mai cikkem által csak a szerkesztő ur iránti barátságom és a lap iránti ragaszkodásom érzelmeit akartam kifejezni, mit megvallva sokkal rövidebben tehettem volna, ha pl. azt irtam volna: „Isten tartsa meg még t i z s z e r t i z é v e n á t d e r é k s z e r k e s z t ő n k e t e s a l á d j a b o l d o g s á g á r a , b a r á t j a i ö r ö m é r e é s e g y l e t ű n k j a v á r a”. Nos hát, legyen ugy! — Amen

Lederer A.

Emlékezzünk régiekről!

Jövő évben lesz tudvalevőleg húsz esztendeje, hogy az országos izraelita tanítóegyesület fenáll. Ilyen hosszú multtal tanítóegyesület alig dicsekedhetik több Magyarországon. Avval sem igen, hogy tizenegy esztendő óta ugyanegy ember áll az élén. Ebből könnyen lehetne azt az igazságot lehozni, hogy a zsidó tanítóegyesületbe nem azért lépnek a tagok, hogy ott személyes ambíciójukat kielégítsék, hogy a „tisztelt tagtársak” vállaira emelkedvén, nagyokká, híresekké váljanak. A mi egyesületünk nem fogyaszt annyi embert, mivel tisztviselői nem bizonyos olcsó népszerűség ingatag alapján állanak. Ezt és még más igazságokat lehetne ezekből a tényekből deriválni. De nem erről akarok beszélni. Meg akarok most, hogy az egyesület egy kis ünnepet készül ülni, három tipikus egyesületi tagról emlékezni, a kik minden zaj, minden hűhó nélkül, de annál buzgóbban működtek sokáig az egyesület érdekében. Nem fogom őket dicsérettemmel elkapatni, mert mind a hárman rég az örökkévalóság csendes álmát aluszszák már. Egyuttal megidézem szellemüket, hogy időzzék nálunk egyesületünk e szerény ünnepén. E három férfiú: R o s e n b e r g Henrik, B r a u n Lipót és K o h n Salamon. Mindhárman tevékeny részt vettek az egyesület létrehozásában, mindhárman hiven gondozták és szolgálták egyesületünket életük fogytáig.

R o s e n b e r g Henrik, a pesti zsidó hitközség leányiskolájának néhai igazgatója, az egyesület első ellenőre volt. A vérmes temperamentumnak valóságos ösképe lévén, mintegy teremtve volt az agitátorra, a szó legjobb értelmében. Agitált is az egyesület érdekében valóságos szenvedélylyel; toborzott tagokat és contributióba helyezte módosabb hitfeleinket. Nélküle az egyesület talán létre sem jöhetett volna. Az egyesület közgyűlésein kétszer hallottam beszélni, Pesten és Szegeden; régen volt, de még

most is elevenen emlékszem arra a lelkesítő hatásra, a melyet reám gyakorolt, arra a nemes hévre, a melylyel az egész hallgatóságot elragadta. Élete delén szállt sirba e derék férfi, az egész zsidó iskolaügy kárára, egyesületünk veszteségére.

Braun Lipót, ez a tisztos külsejű ösz, még a fiatalabb tanítói nemzedéknek is élénken él emlékezetében. Az egyesület keletkezése óta mindig hű tagja volt a központi választmánynak. Tessék átnézni a választmányi gyűlések száz meg százra menő jegyzőkönyveit, a jelenvoltak nevei közül egyetlen egyszer sem hiányzik a Braun Lipót, neve. Ha vasvilla e ett volna az égből, még akkor is átjött volna Ó-Budáról, a hol a zsidó „minta főlelmi tanodának igazgató-mintatanítója“ volt. Egy pontocska nem sok, de annyit el nem hagyott volna a jámbor öreg ebből a cziméből a világerő sem. A pedantériával határos pontosságával ott ülte végig a választmány üléseit az szokott helyén csendesen, szótlanul. Nem mintha nehéz helyen állott volna a beszéde, sőt ellenkezőleg, szeretett beszélni sokat és ifjui élénkséggel. De a választmány magyar nyelven tanácskozott s ő magyarul nem igen tudott. Azaz, hogy egy szót mégis sűrűn mondogatott. Ha t. i. segélyért folyamodott valaki, oly valaki is, a kinek az egyesület pénztárához semminémű jussa nem volt, Braun Lipót „igen“-t mondott, még ha egyedül maradt is igenlő szavazatával, a mi bizony sűrűn megesett, mert hát az a kevéske pénz, a mivel az egyesület rendelkezett, nagyon elkelt a segélyre szorult tagok közt is. Ő nem okolta meg a szavazatát, de azért a választmányi tagok egytől-egyig mind tudták az okát: arany szive volt a jó öregnek, nem tudott megtagadni senkitől semmit. Valóságos laudator temporis acti, a ki az új viszonyokkal sehogy sem tudott megbarátkozni. Életének fénypontja az volt, midőn a király, a kit a rajongásig szeretett, reá fordította tekintetét. Es a királyi kegynek a jelét viselte is mind haláláig.

E triumviratus harmadika az öreg Kohn Salamon, az egyesület ősi pénzügyminisztere. Igazán „rezgő szavú vén“, a mint Arany János mondja és igazán pénztáros még pedig a javából. Göresös ujjakkal szoritotta az egyesület pénzes zacskóját, s valahányszor a választmány nagyobb összeget szavazott meg, majdnem lázas izgatottságba esett, remegett, hogy most már elpusztul, tönkre megy az egyesület. Remonstrált is a jó öreg a kiadások ellen, a mennyire töle telt, de szomorúságára nem igen sok telt töle. Kétségbeesésében aztán furfangos eszközökhöz folyamodott. Tisztujítás alkalmával az öreg pénztáros oly embereket hozott javaslatba választmányi tagokul, a kikről tudta, hogy mód nélkül takarékosak és szigorúan örködnek a közpénzek felett. Ezek aztán erősen támogatták őt és vívták az ő csatáit a választmányban. De azért a saját pénzével korántsem volt ám a jámbor öreg szűkmarku. Bizonyságul elég azt az egyet felhoznom, hogy mikor a király az arany érdemkereszttel kitüntette, egy nagyobb pénzüsszeget tett le alapul, a melynek kamatjaiból még most is számtalan szegény iskolás-gyermek nyer ingyen tankönyveket.

Ime, ilyen tisztviselői voltak az országos izraelita tanítóegyesületnek. Legyen béke velük és példájukon épüljenek és buzdúljanak azok, a kik helyükbe léptek és lépni fognak.

Radó Vilmos.

Az Értesítő első kötete.

Soká tünődtem, miről irjak az Értesítőbe. Pedagogiáról? Az ugy s lesz, képzelem, untig, magam is untig vagyok vele: ünnepi számbau hát minek a hétköznapiakkal előhozakodni? Filozofiáról? Az meg épen nem járja. „Ha örül az ember, csak nyüig, hogy van esze“, én pedig szivből örülök, hogy egy zsidó felekezeti lap tizedik évfordulójának csodájára mehetek.

Azonban, hogy irok, bizonyos volt előttem. A szerkesztő, bár igen ravaszul: kérs alakjában, kivetette az irói adót mindenik munkatársára, és hová jutna a szerkesztő, ha munkatársa szót nem fogadna? Haza beszélek! — mondjátok. Igazatok van. De nekem nem kevésbbé.

A mint így ülök mélyen elmerülve, egy nagy könyv előttem, hát egyszerre csak nagy örömmel pillantok fel. Nem szállott filégy reám, mint Gábor diákra, hanem igenis olyan szentlélekké. A forgattam könyv a „Magyar izraelita országos tanítóegylet Értesítője“ volt. Már a címéből látják olvasóim, hogy régi kötet lehetett. Bizony az 1875-ben megindult Értesítőnek legelső kötete volt az. Megvolt: erről fogok én írni. Nem azt fogom én a szerkesztőnek elmondani, milyen jól és ügyesen végzte ő már akkor a dolgát: szerkesztők coram publico legfőlebb veszedni szoktak, ez tudvalevő; a munkatársakat sem fogom dicsőíteni: meg találnának aprehendálni, miért nem mostani, hanem tiz év előtti dolgozataikat olvasom oly figyelemmel. Hanem le fogom írni a régi időt magát, úgy a mint e lapokban tükröződik. „Laudator temporis acti“ vagy „régidal régi gyűlölségről“? Nem vizsgálom. Itt az írás, forgassátok.

A címlapon ez áll: A magyar izraelita országos tanítóegylet Értesítője, szerkeszti Seligmann Eleázár, a pesti izr. hitk. fiiskola igazgatója és az egylet alelnöke. Szerkesztői bizottság: Fischer Simon, Führer Ignác, Lederer Ábrahám, Stern Mór és Tencer Pál. I. évfolyam. — Szerkesztői bizottság a címlapon kitéve mindig azt jelenti, hogy: kockáztatott dolog; nem lehet tudni, mi lesz belőle; ha jól elsül: részt kérünk; ha rosszul: a szerkesztő felelős. Hogy ez így van, annak nem a szerkesztő-bizottság az oka, hanem a viszonyok. De azért mégis így van.

Első szám. A szerkesztő bemutatja a lapot s a tagok támogatását kéri. Fölhívás az izr. tanító-nyugdíjintézethez való csatlakozásra. Minden kezdet, nehézsége daczára, optimizmussal társul: ha nem a folytatás reményében indulnánk, egy világért sem mondanánk bucsut a kényelmes veszteglésnek. De azért félbe-cserbe marad akárhány eszme és munka.

Fölhívás Löw Lipót-alapítványra. Kamatait élvezze majd évenként egy szellemi működése által kitünt magyar tanító. Tisztelet becsület a tervezőknek! A tanító tovább képezze magát és legyen magyar ember: ezer esztendő múlva sem lehetne tőle okosabbat és szükségesebbet kérni.

Következik az 1875. okt. 18-án tartott rendkívüli közgyűlés jegyzőkönyve. Weisz B. F. levélileg hívja fel a tagok figyelmét — akár ne is írjam tovább. Ki nem tudja, hogy iskolai takarékpénztárakról van szó? Megalapítják a lapot. Akadt ember, a ki fölöslegesnek tartotta! Az igaz, csak egy. Nevét kitették: helyesen. — „Egyleti élet“ cz. alatt a következő pompás sorok olvashatók: „Kartársaink sokan évenként csak egyszer szorúlnak segélyezésre. Tavaszkor, ha kedves madarainkkal együtt vándoruttra kelnek; nyáron, ha megrongált egészségök helyreállítása végett fürdőhelyeket keresnek; őszkor, ha ismét vándorolnak, és télen, ha a Pester Lloyd és Finkelstein közbenjárásának nem sikerült nekik állomást szerezni“. — Vegyések. Friedmann Mór főkántor 25 éves jubileumát üli. Boldog ember! A művész nem öregszik soha. Szerkesztői posta. „B. N.-Kanizsa. Cikkedet elvárjuk“. Elhiszem! Hogy érezhette magát Szántó az első szám megjelenése után! Nincs annál izgalmasabb állapot. Az első szám előtt független ember vagyok: ha nem lesz kézirat, hát nem jelenek meg. De most, hogy szerkesztői voltodat a nyomdafesték világgá kürtölte — most bukni meg kézirat híján! Egy lap legalább van oly feneketlen hordó, mint a Danaidáké és ha ennek megtöltésén ötvenen fáradtak éjt nappá téve, vajjon hány — munkatársra van szüksége egy lapnak, hogy a második szám megjelenhessen?

De Szántó kivágta magát — és a második számot. Fogott két

munkatársat, kik lehető legjobban mondják el a lehető legáltalánosabb dolgokat. Levelezője is akadt Uj Verbászon: ez sem mond egyebet. — Az első könyvismertetés: dr. Bak Izrael Dath Jiszrael-jéről ír Führer. Toldy Ferencz, az egylet tiszt. tagja, megbalt. Posner Károly Lajos méter-táblázatokat hirdet. Mily szerencse, hogy azóta már tiz év mult el! Ha nem tanultuk is meg az uj mértéket, de legalább ráértünk a régit elfelejteni.

Harmadik szám. Vezérczkk Léderertől. Az fordul elő benne, hogy „a tanfelügyelők, másod-tanfelügyelők, tanfelügyelői titkárok, képezdei igazgatók, képezdei tanárok s polgári iskolai tanárok között még aránylag igen kevés az izraeliták száma. Azért tehát előre az ismeretekben, de előre a munkában is!” Boldog idők! Mikor a léező állapotokat már a jövő szemével mérik s ez a jövő oly biztatónak ígérkezik! Kiábrándultunk teljesen. Ha ma a szeminárium igazgatói állása volna betöltendő, kérdés, zsidót neveznének-e ki oda? Ellenben a zsidó alaphól fön-tartott iskolában lehet ma is keresztény a tanár — nem elég liberalizmus-e ez?

A másik czikk még érdekesebb. A pesti zsidó község budget-tárgyalásakor indítvány tétetett a zsidó felekezeti iskola feloszlatására. Az indítványt a következő okok buktatták meg:

1. Europa más nagy községei is tartanak fönn felek. iskolát. 2. Bécs most gyűjt ily iskolára. 3. Népszerűtlen volna az iskola megszüntetése. És? kérditek. Bizony nincs ott egy árva szóval több. Akkoriban nem kellett még vértetni a természeti jogok fegyverével. Akkor még lehetünk magyarok gyanúsítás és zsidók pironkodás nélkül. . . .

Ismertetés Kiss József zsidó évkönyvének első évfolyamáról. Nem lett folytatása mind maig és ez is a Franklin padlásán hever rakásra. Vagy tán ez is a régi időnek jellemzője csupán s ma, ha ki újra kezdené, több siker biztatná? — Barnay nyugalomba lépett, helyét „a nagy reményü dr. Goldziher fiatal tudós foglalta el“. Már ennek is tiz éve? Istenem, hogy öregszünk.

Szerkesztői posta: „Elöttünk örvendetes jelenség, hogy utóbbi időben több vallástán és bibliai történet megjelent, mert ez arról tanuskodik, hogy iskoláink magyarosodnak.“ Ma aligha máskép nem szólna már a szerkesztő. Annyi s többnyire oly fajtájú a hitoktatási tankönyv, hogy veszélyeztetik az oktatás sikerét. De erről külön czikk kellene — csak azt nem tudom, akadna-e „létesítésére“ két eléggé bátor ember: egy író meg egy kiadó? — A szerkesztői posta folytatása: „E laptól a személyeskedést távol fogjuk tartani akkor is, ha a „birálat“ szelid köpenye alatt fog kísérteni“. Azt hiszem, ez ígéret teljesítésé tartotta fönn első sorban az Értesítőt ennyi ideig. A mindig tárgynező közlések erősítették az olvasókban a kérdések igazi lényege iránt való érzéket s másfelől tisztán tartották a lap légkörét ezerféle fojtó miazmától. Ha a szerkesztő e tekintetben kevésbbé energikus, az Értesítő ma szombati kaszinó volna, melybe pipázni és czivakodni jár el a közönség. De félbehagyom; utoljára azt hiszik, hogy dicsérni akarom a szerkesztőt — ments Isten!

Negyedik szám. Egy szó nyilallott a hazán keresztül: Deák Ferencz meghalt! Az egész szám az ő emlékének van szentelve. Az egylet és értesítője önmagát tisztelte meg ezzel.

Ötödik szám. Stern Mór czikke: Farsang után. „De a Hámán faja ki nem halt. Egyes törpe alakok merülnek fel Europa valamely elmaradott zugában és hangoztatják a csöcselék előtt a régi vádakat és sikerül is nekik minden 3—4-ik évben Romániában egy-egy zsidóheczet arangirozni. A zsidómacháj Romániában hálás talajra találhat ugyan, de Magyarország földében meg nem fogamzik. És Istóczy képviselő ur nyugodt lehet; nem fogja a zsidó ünnepeket áldásos működésével szapo-

ritani“. Nem tekintettünk akkor valamennyien szánalommal — Romániára? Tíz év nagy idő. Igen, de csak a hangulatok és érzések, nem az igazság és az eszmék történetében is. Ha tíz év múlva újra elolvassuk e lapokat, erősen hiszem, újra meg fogjuk azokat érteni — valamennyien.

Következő szám. Szántó cikke: „Az izr. tanítókhöz! Az orsz. izr. tanítóegylet központi választmánya a közgyűlésnek határozatai értelmében megtett mindent a magas kormánynál úgy, mint a tek. orsz. irodánál, hogy az izr. tanítók kívánalmainak elég tétessék. Ennek daczára folytonos a panasz, hogy a községek vonakodnak a tanítót a betöltött három próbaév után hivatalában véglegesen megerősíteni. Számos az eset, hogy a törvény nyilvános kijátszásával a lefolyt próbaévek után a tanítót új próbaévekre szorítják. Van oly eset is, hogy tanítótól 10—15 évi működés után, nehogy véglegesen alkalmazottak tekintse magát, önkényes lemondást csikarnak ki azon ígérettel, hogy újra fogják szerződtetni. A közp. választmány elhatározta a tanítókat felkérni, hogy minden egyes esetet, hol a tanítónak jogtalanul felmondanak, vagy új szerződésre szorítják, sziveskedjenek a választmánynál bejelenteni. Ha kellő anyag leend kezeink között, könnyű lesz a bajt orvosolni“ És az anyag bizonyára gyűlik mind maig és gyűlni fog mindaddig, míg a műveletlenség pusztájában való negyvenévi vándorlásunk ideje le nem telik. Más nemzedék kell a mai helyébe, mely őseinek bűneit csak hirtől ismeri. És kérdés, a lefolyt tíz év igazán negyedét teszi-e a negyvennek? Mert a pusztát látjuk ugyan, melyben vánszorgunk, de künn vagyunk-e már egészen, valamennyien, még csak Egyiptomból is?

A hetedik számban Barna Jónásnak egy kitünő indítványa van: „Az iroda feladata volna a miniszteriumnál oda hatni, hogy csak oly községek nyerjenek szubvenciót, melyek írásban kimutatják, hogy tanítóikat definitív állással biztosították; mert ha minden félév, vagy kedvezőbb esetben mindegy tanév eleje új tanítót, sokszor egész új tantestületet lát, úgy eredményt okos ember azon iskolától nem várhat“. Nem tenné-e meg Barna Jónás ez indítványt újra? Ha az Értesítő szerkesztője nem akarna ismétlésbe esni, szivesen beszélnek én ez ügyben a Magyar Zsidó Szemle szerkesztőségével.

A nyolczadik szám panaszkodik arról, hogy nincs magyar bibliánk. „A zsidók csak akkor fognak magyarosodni, ha a bibliát magyar nyelven fogják iskoláinkban tanítani. Ez szent igazság, de azért még nincs magyarra fordított bibliánk!“ Már van! A mit Magyarország annyi tudós és hazafias papja, annyi gazdag és hazafias zsidaja létesíteni nem tudott, megtette tanítóival a tanítóegyesület. A tudós és nagy urak legfőlebb sópánkodtak és röstelkedtek a szégyenítő hiány miatt: a szegény tanítók ellenben hozzáfogtak a munkához és be is fejezték. Jól? Rosszul? Nem tudom. Annyi bizonyos, hogy dicsőséggel. Ti ölbe vetett kezű tudós papok csak kritizáljatok tétlenül tovább. Eljön az idő, midőn a zsidó tanítóegyesület egy új nemes föllendülésében elhatározza a szentírás többi részeinek is lefordítását — és el fogja majd akkoron végezni ezt a ti munkátokat is. És elkövetkezik majd az az idő is, midőn egy újabb dr. Kohn Sámuel, e század végét irván meg, számon kéri majd töletek a ti meddő tudománytokat és tervezgető tétlenségteket. . . .

Fordítsunk pár lapot. Derék, munkás és kiváló tanítók életrajzai; szép, helyes, de nem szeretem az élő emberek biográfiáját szaklapokban. Mikor a római czézároknak élveikben állították föl szobraikat, akkor a birodalom már hanyatlóban volt. Én idegenül is feszélyezve olvasom e betükbe rögzött öblös harsona-hangokat — hát még maga a megtisztelt? Várjátok meg, míg a derék megdicsőül — aztán, ha van miért, dicsőítsétek.

Tizenkettedik szám. Radó Vilmos memorandumának sorsa a

zsidó tanítók „nyomoruságos“ állapotának javítása ügyében. Pompás és tanulmányos egy történet. Kiküldetik egy héttagnó bizottság, mely a Tigris szállóban üléseznek, ha összejönne. De nem mert — mivel a jegyző komolyan vette dolgát s az emlékiratot csakugyan elkészíté. Memorandum a miniszterhez! és utoljára mégis csak zsidó tanítók érdekében! A harmadik ülésre már csak három tag jött el és azután csupán az elnök és jegyző jelent meg.

De ne fejezzük be ismertetésünket ily specziális disszonanciával. Az utolsó szám „Vegyes“ rovatában ezeket olvassuk: Dr. Kayserling a zsidó történetből minden szombatn fölolvasásokat tartott. „Hogy a zsidó közönségből még most sem vészett ki fogékonysága a zsidó tudomány irányában, legjobban bizonyítja a nagyszámú közönség, mely a fölolvasásokat hallgatja; csak az izlés változott és ez inkább szerencse, mint baj“. Ime egy jobb, most okosabb időnek előrevetett árnyéka.

Benne vagyunk-e már ez időben magában, vagy még mindig csak az árnyékát öleljük? Nem tartozik reám. En a multnak leírására vállalkoztam, nem a jelennek megjóslására. Ha az Isten és a szerkesztő ur úgy akarják, kész vagyok erre felelni — tiz év múlva.

Budapest.

Bánóczi József.

Mendelssohn Mózes és a német philanthropisták.

Amint a harcmezőn a hadparancsnokok és hadvezérek mellett közkatonára is van szükség; a mint a csillagos égen nem csupán önfényű napok és világűrt fényesítő üstökök vannak: úgy az eszmék világában a szellemóriások mellett a szűk körre szorító észnek is meg van a szükségessége. Ha az emberiség valami nagy átalakuláson megy keresztül, mindig egy embernek tulajdonítja a sikert, azokat az apró-cseprő teremtetéseket, a kik annak az egynek a sikert elősegítették vagy nem is veszik észre vagy nem akarják észrevenni, vagy legjobb esetben egy bókkaal róják le az irántuk való hálájukat.

A nagy világ alig veszi tudomásul, csak egy kis sereg elemi iskolai tanítónak vagy legfőljebb még tanároknak kell tudomásul birni, hogy a XVIII. század vége felé élt Németországban egy Basedow nevű ember, a ki messzevágó reformtörekvéseit a gyermekoktatás és nevelés céljainak szentelte. Ki tudná megmondani, hogy a Dessauban 1774-ben megnyitott „Philanthropin“ mennyivel járult középkori előítéletek, balliedelmek elosztásához? mennyivel emelte az emberi mivelődés utjának színvonalát, nehogy a vad vizek azt könnyedén eláraszszák?

Pedig ez volt Basedow határozott célja. Öntudatosan tüzte azt ki, tiszta emberszeretet sugallta az elveket. Basedow iskolája volt az első, a hol — miként ezt Kant, a nagy bölcsele is dicsérőleg elismerte — nem a természet ellen, hanem a természetből kiindulva, annak törvényeit alkalmazva, valóságos jótékony reform indult meg az emberi nevelésben. Mi is, kik ma a tanítás mesterségét üzzük, legfelsőbb törvényként állítjuk fel a tételt: „Oktass természetszerűen“ és ezen elv nagy garral hangoztatása mellett a legtermészetellenesebben járunk el, ha nem is minden, de a legtöbb tantárgy kezelésénél (nyelvtan, földrajz, hittan.)

Mi is, kik ezen a józan ész által is diktált elvet a nevelésre átviszszük, a legszorgosabban iparkodunk a társadalomban gátokat emelni, hogy, a mit a természet mit szükséges fejlődményt létrehozott, azt mesterséges uton elnyomjuk. Azért mégis mindenütt és mindenhol hangoztatjuk a „természetszerűséget“. Mikor Mendelssohn szülővárosában Basedow intézete megnyilt, akkor a zsidóság újabbkori Mózesese legszebb férfikorát élte — 45 éves volt — és a német irodalomban is számot tevő áldásos

Basedow, Campe és elvtársai nem fáradoztak hiába; az emberbaráti nevelés megtermé gyümölcsét, melyből mi is élvezünk valamelyest. E gyümölcsstermő fákat kiirtani nem lehet. Nekünk tanítóknak pedig az ilyentéle termékeket ápolnunk kell. Ujabb időben az emberbaráti intézmények különösen a tanítók ügyét karolják fel melegen. Kettő közülök: kizárólagosan a mienk: az Eötvös alap és a tanítók árvaháza; mindkettőért lelkesülnünk: tanítói önérdékünk parancsolja, mindkettőért sikeres munkásságot kifejtetni: zsidó létünk sugallja.

Schön József.

A tanító legyen türelmes.

Gyakran hallunk panaszokat, melyek csakis a zsidó hitközségek részéről fordulnak elő, — az egyes tanítók ellen. S miben áll minden ilyen hitközségnek panasza? Abban, hogy nem akarja a tanító véglegesítését elfogadni. Ezt nem mondhatja ki nyíltan az érdemes hitközség, hanem felhoz vádakát, mindeusetre olyanokat, melyek a valódiság alapját teljesen nélkülözik; fictumokat, melyekkel rágalmazzák a tanítót, szemére vetik botlásait, szóval minden eszközzel az erkölcsi reputációját csorbitani igyekeznek.

Több ilyen anekdotát említett fel Spitzer Ignác kartárs, úr az „Ertesítő” mult számában, s ezen sajnos esetek mindegyikében csak a hitközségeket tette okozóvá. Nem akarom a hitközségek pártját fogni, jól ismerve azoknak turpisságát, jól tudva, hogy a hitközségeknek vezérférfitai mily galád eljárást követnek el némely tanító ellen, de az igazat bevallva, hogy a harcz a tanító és hitközség között miért fajul el annyira: nem csupán a hitközség fondorkodó hibája, hanem a tanítóé is, ki alkalmat ad netán a czivódás elharapódzására, még pedig türelmeskedése és a szóharcz által.

Megjegyzem újra — ne hogy valaki bennem a hitközségnek lefegyverezett egyénét lássa, ki őket megvédem — hogy távol vagyok attól a megvédéstől; annál is inkább, mert magam is ki voltam téve három évig folytonos zaklatásaiknak, s így tapasztalhattam eljárásuk tapintatlanságát és méltánytalanságát.

De a számtalan felmerülő esetekben láttam bebizonyítva lenni, a mit fentebb mondtam. S ha a t. kartársaim nem türelmetlenkednek, nem szitják és mozgatják a talajt, melyen hitközségük áll, talán ott lennének ma, a hol én.

Elmondom eljárásomat hitközségemmel szemben röviden, hogy hasonló körülmények között sinlődő kartársaim, eszerint alkalmazkodjanak.

Három év nem kis idő egy tanító életében, midőn mást nem hall hitközségétől, mint roszakaratu gáncsot, nem lát egyebet, mint irányában táplált gyűlöletet, mégha ezeken kívül a fizetést is megtagadják tőle. Ekképen állottam én hitközségemmel. Nyolcz hónapon át tartották vissza fizetésemet, gondolván, hogy talán így menekülnek meg tőlem; de csalatkoztak, mert keresztény embertársaim kisegitettek. Az egész hitközség — Dr. Daumer Jakab és Deutsch Vilmos urak kivételével — zudult fel ellenem. S én mit cselekedtem e zür-zavar között? Uraim! semmit!... Vártam békével a rendeletet, addig is teljesítém kötelességemet; türelmes voltam elleneimhez egy rossz szót sem szóltam. Végre jött a decretum nagyságos Dárdossy Gyula kir. tanfelügyelő erélyes fellépése s Szontágh Jenő kartárs ur közbenjárása folytán... Akkor is iparkodtam őket higgadt beszédemmel felvilágosítani, meggyőzni, hogy hasztalan iparkodnak ezen határozat ellen szót emelni; hiába való erőlködés s költség, minden további eljárás. Ekkor be kezdték látni, hogy bizony

kár volt azt az 500 frtot ügyvédek zsebeinek hizlalására fordítani, s ugyanazon idő alatt csak engem nyomorgatni.

Megnyugodtak ezután, fólhagytak a rágalmazással; sőt a mi talán csodálkozásba fogja ejteni t. kartársaimat, a legbensőbb barátság fejlődött ki köztem s a volt elleneim között. Béke és rend van községemben. Hiába: Tempora mutantur, et nos in illa mutamur. S mi volt ezen gyors metamorphosis oka? Tapasztalatból mondom, hogy csupán türelmem.

Kérdem olvasóimat, ha nem követtem volna ezen eljárást: hogy hallgatni s remélni; ha nem lett volna egyedüli geniusom: a türelem: hanem a combinált támadások ellenében védelemre keltem volna ki, s a rágalmakat a rágalmazókra vissza szórtam volna, hol lennék ma? bizonyára mindenütt, csak ott nem, a hol vagyok.

Ez volt az én eljárásom!

A többi kartársaim rossz eljárását abban találom, hogy a zavar tömkelegét előidézik, azáltal: hogy vagy megsértik a hitközséget, vagy kihívólag viselik magukat, melyek után a solidaritás s a hitközség között sohasem fog létre jönni, hanem a zavarok labirintjébe jut, hanem csak ugy menekedhetik meg — ha hátat fordít hitközségének.

A tanító eljárása ily esetben csak az lehet, a mi volt az enyim; mert csakis ily körülmények között élhet zavartalanul hivatásának a tanító, s csak a türelem helyzetében fogja a viszályt elsimitani és elfeledtetni.

A türelem meghozza a rózsáját!

Földvár 1885. október hó 18-án.

Braun József, néptanító.

A tanítók véglegesítése és a szegedi zsidó iskola.

Kellemes emlékeim közé fog mindenkor tartozni ama váratlan, lelkes kitüntetés, a melyben egyesületünk utolsó közgyűlése folyamán igénytelen személyemet a jelenlevők egy része azon alkalommal részesített, midőn a zsidó tanítók véglegesítésére vonatkozó indítványom érveléseit előadnom szerencsém vala; legkevésbbé örülök azonban, hogy az azóta elmúlt időn át folyton tapasztalnom kellett, miszerint indítványom a még gyakran ismétlődő összekoczanásoknál fogva nagyon is indokoltnak bizonyult be. Az Értesítő és más pályázatokat hirdető lapok útján sajnosan meggyőződünk, hogy még számos habár kisebb község a véglegesítéssel megbarátkozni nem akar és a tanítókkal való surlódások a napirendről le nem vétettek. Ezek kútforrásait néhány lelkes kartárs kimutatni iparkodék, részint a hitközségi előljáróságok mostoha bánásmódját, a hiányzó felekezeti autonomiát, másrészt az alsóbb közigazgatási hivatalok lanyha eljárását és közbelépését okadatolva; nézetem szerint vannak ezen a zsidó tanítóságra nézve kellemetlen incidenseknek egyéb előmozdító tényezői is, a melyeket elhallgatni nem illő, a nagyfontosságú kérdés tisztázása érdekében nem szabad. Ezen tényezők reducálhatók némely izr. tanító-testületekben elég sajnosan létező feszült viszonyokból, egyesek nyugtalan, irigykedő és áskálódó természetéből, valamint jóllehet az anyagi terhes gondok által származott, minden nemes és szép iránti közönyös-ségben, a mi okozza, hogy az illetők önművelődésük ápolásáról, a melyre a tanítónak folyton gondot fordítani kell, megfélekednek. Nem kevésbbé fokozzák a tanító és községe közötti feszült viszonyokat oly iskolászéki tagok, a kik minden máshoz többet értenek, mint a tanügyhez.

Ezeket szem előtt tartva, mennyire örvend a tanügybarát azon hitközségeknek, a hol a viszonyok ép az ellenkezőt tüntetik fel, a hol a zsidó tanító magasztos hivatásának nyugodtan szentelheti idejét és ő maga is megfelel minden tekintetben a kor igényeinek. És hála Istennek, vannak még ily hitközségek hazánkban, a melyek diszét, a szegedit, ez al-

kalommal kiemelni akarom. Ezen hitközség már csak azért is megérdemli, hogy róla rokonszenvvel és elismeréssel megemlékezzünk, mivel ez volt hazánk egyetlen községe, a mely érdemesnek tartotta az utolsó közgyűlés alkalmával a fővárosban összegyűlt és tanácskozó zsidó tanitóságot, a népnevelés göröngyös pályáján működő napszámosokat szívélyesen üdvözölni és keblében tartandó gyűlésre meghívni. Mint néptanító, az ottani iskolaviszonyokról akarok ezuttal reflektálni.

A szegedi zsidó iskola, kezdve az óvodától a fiu- és leányiskola legfelsőbb osztályáig valódi mintatanoda. Az óvoda igazi csiráztató veteményes kertje az innét, a rendes elemi iskolákba átlépő növendékek iskoláztatásának, a mi nem csoda, ha fölemlitem, hogy vezetője Fischhof Vilma kisasszony, a ki az orsz. kisdudóvó intézetben jelesen képesített és hazánk legtehetségesebb óvónők egyike. Ugyanez áll az elemi népiskolára nézve is, a melyet a minden szakmában egyaránt kiváló tanerők mindenkor a korszellem magaslatán tartották, minden újabb paedagogiai vivmányt gyakorlatilag használatba hozni értenek. A tanítók kebelében példás összetartás és egyetértés uralkodik, vidéki kartársaik irányában mindenkor előzékenyek és barátságosak, valamint szem előtt tartva azon elvet: „a néptanító első sorban ember legyen“, külső megjelenésük, tapintatos társalgási modoruknál fogva a társadalom becsült tagjait képezik és megtiszteltetésnek tekintik az első körök is, ha azokban megjelennek. A hitközség ezeket méltatva, mindenkor kész az iskola szellemi emelése érdekében anyagi áldozatokat hozni, mint ezt fényesen a költségvetésből láttuk, a mely tavaly 5470 forintban ki volt tüntetve, valamint hogy az országszerte ismeretes, jelenleg Szegeden uralkodó zilált viszonyok dacára hajlandó a leányiskolát, a melyet csak két évvel ezelőtt diszes emeletes épületben elhelyezett, kiegészíteni, illetve egy felső osztálylyal szaporítani.

Hogy ez mind így van, hogy a tanítók buzgólkodása lankadást nem ismer és az iskola azon fokot elérte, a melyen ma áll, az a szegedi zsidó hitközség fényes multján kívül köszönhető jelenlegi jog és igazságtudó elnökének, a fenkölt szellemű dr. Rózsa Izsónak, valamint azon körülménynek, hogy az iskolát egy Löw vezeti, a ki méltó fia lévén boldogult Lipótnak, tanfériu tetőtől-talpig, a ki tanitót nem mint számos hypochonder és orthodox pap, alárendeltjének, hanem pályatársának tekinti és szellemi nagyságát, isteni hivatását és üdvözítő tanait nem csupán a szószékről és a tudományos lapokban documentálja, hanem a tanítóval egyetértve, ezt bölcs tanácsaival támogatva, a népnevelés és tanítás mezején serényen munkálkodik maga is.

Midőn még megjegyzem, hogy avatottabb egyéniség feladata leend a szegedi zsidó tanügyi viszonyokat kellően ismertetni, a melyeket az Értesítő 11 ik évfolyamának bekezdése alkalmával t. kartársaim figyelmébe ajánlani óhajtottam, azon reménynek adok kifejezést, hogy ha már az orsz. izr. tanítóegyesület az akadályozó paragrafus miatt jövő közgyűlését nem tarthatja Szegeden, de a legközelebbi jövőben a tanitóságnak alkalma nyílik majd személyesen meggyőződni, hogy a miket irtam, nem tulzás és hogy élő mintákon fogja szemlélhetni: milyen legyen a zsidó hitközség, a pap és a tanító. Adja az Ég, hogy Szeged zsidó hitközsége folyton gyarapodjék, iskoláit a tökélyig fejlessze és hazánk zsidó tanítói mindenütt oly jól érezzék magukat, mint Szegeden!!

Topolya, 1885. október hó 16-án.

Lévai Izor.

A magyar tanítási módszertanokról.

II.

Mult hó elsején megjelent cikkemben a módszertanok jelzett hibáját csak némileg világosítottam meg. Jelen cikkem célja azt közelebb-ről megvilágosítani és a teendő javításokról szólni.

Hogy a szerzők német, vagy egyszóval idegen minták szerint, idegen szellemben készítik műveiket, az nem olyan főbenjáró hiba, mert hiszen így vagyunk más tudományágakkal is, — jól megjegyzendő — melyeknek szelleme azt megengedi.

Sokan szeretik állítani, a paedagogia internationalis ismeret, oktatolván azzal, hogy a paedagogiai és didacticai szabályok az emberről általában eltekintve annak nemzetiségétől, vagyis az anthropologia-, és psychológiából a logika szabályai szerint vonatnak le, s ennél fogva valamennyi nemzetre nézve egyenlők. Erre azt felelem, hogy a tanító nem csak embert általában, hanem e hazának honfiakat, avagy honleányokat neveljen. Itt szűnik meg a szabályközösség nemzet és nemzet között.

Kell, hogy a tanító annak a nemzetnek fia legyen, melynek gyermekeit tanítja, kell, hogy bírjon mindazon tiszta és nemes érzelmekkel, melyek a haza legjobb fiaiban fellelhetők, kell, hogy tanítását a nemzet génusza hassa át, kell, hogy szeme előtt lebegjen hazánk letűnt nagyjainak szelleme, kell, hogy hazai történetünk nagyjainak önfeláldozó tettei és azon érzelem ismeretében, melylyel ezek elkövették lépje át a magyar tanító az iskola küszöbét, hogy tanítványai lelkes magyarokká legyenek.

A hazai történelem és a magyar irodalom szolgáltató számos példát, ezek feldolgozása, hogy eszményképekké legyenek a tanító szemében, csak szakavatott tollra vár. Igen is, eszményképeket tartalmazzanak a magyar nevelés- és oktatástani művek, szakavatott férfaktól, mert azt könnyű elvégezni, a mi a tantárgyak tanítására vonatkozik, a „mennyi“t megadja a min. tanterv, a „hogyan“ le van írva az idegen paedagogiákban, de ezzel nem elégedhetünk meg.

Ha már nem is minden osztály számára, de legalább a felsőbb fiú- és leányosztályok számára kívánatosak az eszményképek, még pedig elismert erő által kidolgozva, hogy azok legjobb tanítóink által is elfogadtassanak, és hogy ez által a nevelő-oktatás nemzeti jelleget öltösson. Legyenek és ha kiváló férfi kezéből fognak kiderülni ezen eszményképek, akkor tökéletesek lesznek is.

Az tény, hogy a magyar tanítónak, a ki azonfelül még magyar nyelvű és jó magyar nevelésű tanítványokat tanít, annak is szükséges, hogy így szeme előtt lássa működése végcélját, de nem annyira szükséges, mint azon tanítóknak, kik nem magyar ajkú gyermekeket tanítanak.

A közmívelődési egyesületek létesülése által ismét sokat emlegetik a magyarosítást.

Reám a magyar módszertanok idevágó utasításai olyan benyomást tesznek, mintha tanácsokat osztogatnának, hogyan kell idegen nyelvet tanítani.

A magyarosítás alatt nem szabad azt érteni, hogy tanítsuk a magyar szót, mint mi fényezésből megtanuljuk a francia- vagy angolnyelvet, nem, még szükségből sem, hanem a ki magyarosít, az a magyar szóval csepegtesse tanítványaiba egyszersmind a magyar erényeket, tegye, nevelje őket testben és lélekben derék magyarokká, hogy a haza majdan hasznukat vehesse, hogy vészes napjaiban számíthasson rájuk úgy, mint igaz fiakra. Ezt értjük magyarosítás alatt.

A közmívelődési egyesületek egyik legnevezetesebb apostoli hiva-

tása, az ilyen magyarosítás keresztülvitele vidékein. Az erdélyrészi román vidékeken, a felső magyarországi pánszláv-üzelmek által ismeretessé vált vidékeken, a sváb nyelvű falvakban működő tanítóknak, ha kapkodni, a bizonytalanságokban tévelyegni nem akarnak, akkor okvetlenül ilyen eszményképeket tanulmányozzanak.

De ilyen már megint nincs!

Pedig a nemzet jól felfogott érdekében áll, hogy az idegen nemzetiségű vidékeken működő tanítók teendőikkel kellőleg tisztában legyenek, mert mit ér a legderekből tanító lelkesedése is, ha teendőjével nincs kellőleg tisztában, ha működésének végcélját csak találgatja?

Egyöntetű, nemzeti jelleggel bíró nevelőoktatás által fogunk célt érni nemcsak a magyar, de a nem magyarajku tanulók oktatásánál is.

Midőn ezekre tisztelt kartársaim figyelmét felhívni bátorkodom, addig is, míg szakavatott szerzőktől a kívánt javítások megtétnek, hozzanak jobb tanítóink e helyen a fentemlített szellemben irt eszményképeket.

Míg egyrészt a tapasztalat segíteni fog a nem könnyű munkában, az eszmék kicserélése az ügynek előnyére fog válni. A tekintetes szerkesztő ur remélhetőleg megnyitja a tért e becses lapokban a nézetek illetően való tisztázására?*)

Erber Lipót, osztálytanító, Nyitrán.

A zsidó tanító helyzete.

„Megint panasz, hát már megint panasz!

És a kiről szól, mindig csak pap az“.

Halbatatlan költőnk ezen szavai jutnak önkénytelenül eszembe valahányszor — és ez sajnos, nagyon is gyakran történik — az „Értesítő“ben a legsötétebb színekben festett panaszokat olvasom a zsidó tanítók részéről — a zsidóság ellen Csak azon különbséggel, hogy nem mindig papról — bár ez is gyakori — hanem „hitközség“, „előjáróság“, de bár milyen „ság-ség“, mindenestre „zsidóság“ az, melyről a panasz szól.

Hát csakugyan olyan rossz, elvetemedett, minden gonosz- és igazságtalanságra képes volna az az én szegény zsidó népem?! Az a nép. melyről írva vagyok: 'ונפלינו מכל העם ונו' hát ez a „ונפלינו“, ez a „kitüntetés“ éppen az volna, hogy míg a föld egyik népe ellen nem hallunk ilyen panaszokat, addig a zsidó népem ez által „tünik ki“, hogy üldözi azt, kit tisztelnie, becsülnie kellene: a tanítót?!

אָרדֶה נא ואַרְאֵה הַכַּעֲקָתָה הַבָּאָה אֵלַי עֲשׂוּ כְלָהּ וְאַם לֹא אֲדַעָה.

Meg kell néznünk, vajjon a felkiáltás szerint, mely minden felől fülünkbe hat, cselekednek-e teljesen? אֲדַעָה tudnunk és segítenünk, sürgősen kell segítenünk rajta. Feladata volna első sorban az orsz. izr. tanító-egyesület vezérférfiainak utána nézni a dolognak és azt szépen elintézni, csak úgy „unter uns“; mert ezen feljajdulások a zsidó tanítók fegyvert nyomnának az antiszemita urak kezébe, melyet ezek nagy örömmel meg is ragadnának.

Tisztelt kartársaim bizonyára ismerik a mesét a vasról, mely éppen azért jajdul fel oly keservesen minden kalapácsütésnél, mert testvére az, ki őt folyton veri. És mert éppen vasról beszélek, még egy más mesét is akarok erről mondani, mely talán már nem oly ismeretes minden kartárs előtt. Ez ugyanis a „Midrasch Rabbah“-ban olvasható és így szól: „Midőn az Isten megteremtette a vasat, megreszkettek a fák és ijedtökben felkiáltának: „Urunk Istenünk! most végünk van; eljön a vas és kivág bennünket!“ „Ne féljete, szolt az Úr, ne féljete! A míg

*) Szivesen.

Szerkesztőség.

ti nem adjátok a fát a vashoz, a nyelet a fejszéhez, addig nem lesz semmi bántódástok“. A fa a tanító, mely, ha virágait meghozta, gyümölcsseit megérlelte, elfeledtetik és semmibe vétetik azoktól, kik gyümölcsseit élvezték; a vas a község, mely elég gyakran érezteti erős kemény voltát a gyenge fával szemben. Ez igaz, szomorúan igaz, nemcsak a zsidó, hanem minden tanítóra nézve. Ámde igaz az is, hogy a mig mi magunk nem adunk „fát a vashoz, nyelet a fejszéhez“, addig nem lehet semmi bántódásunk. Legyen tehát minden tanító **על פלגי מים** és biztosítom őt, hogy **אשר יצלה** Ne adjunk alkalmat a panasza, ürügyet a támadásra: és a fejsze tehetetlen lesz ellenünk. Teljesítse mindenek előtt kiki közülünk kötelességét úgy mint tanítóhoz, zsidóhoz és általában emberhez illik; óvakodjunk a szörszálhasogatástól, perlekedéstől; mert „jobb egy sovány kiegyezés, mint egy zsiros per“; ha lábunkra hágnak véletlenül, ne jajduljunk fel rögtön, hogy **szándékosan** ütötték be fejünket; egyszóval — a mire nem rég egy nemeslelkű kath. főpásztor figyelmeztette a zsidókat — **ne érzékenykedjünk**. Ha így cselekszünk, akkor: **כל כלי יוצר עליך לא יצלה וכל לשון תקום אתך למשפט תרשיעו** **ואת נחלת עבדיה וצדקתם מאתי נאום ה'** „Semmi fegyvernek, mely ellened készítettett, nem lesz sikere; minden nyelvet, mely pörbe száll veled, igazságtalannak bizonyítod; ez az Isten szolgáinak osztályrésze, igazságot én szolgáltatok nekik — mond az Úr“.

Azzal ünnepeljük tehát az „Értesítő“ tizéves ünnepét, hogy megfogadjuk, miszerint nem fogunk benne többé panaszkodni, siránkozni; hagyjuk a sirást a gyermekeknek; mi pedig, mint férfiakhoz illik, fogjunk komolyan, de jó kedvvel a munkához. **ששון ושמחה ישיגו, ונסו יגון ואנחה.**

Párkány.

Seltmann Lipót, néptanító.

A zsidó tanító jövője hazánkban.

Hitsorsosaink áldozatkézsége és a zsidó tudomány iránti szeretet teremtette és tartotta fenn üsidőktől fogva korunkig a zsidó iskolákat és kenyeret adott ezer meg ezer zsidó tanítónak. A zsidó tanító, kivált a régibb fajtából, keservesen meg is érdemelte a szükön mért fizetést, mert kora reggeltől késő estig görnyedt a munkában. Az idővel a viszonyok is megváltoztak. Mióta a zsidó tanító szabadságát és jogegyenlőségét a többi felekezeti tanító módjára érvényesíteni kezdette, sorsa rosszabbra fordult. Mióta a kormány figyelemmel kíséri a zsidó iskolaügyet és úgy a tananyag, mint a tanítási idő megszorítását szükségesnek látta, a zsidók is megváltoztatták eddigi maguktartását. Sok zsidó község most csak ott tart fenn iskolát, a hol fontos körülmények kényszerítik arra, a tanítót még csak akkor fizetik, ha a törvény szigorának kell engedelmesskedniök.

Az évről évre való szerződésnek fénykora elmúlt; de a miniszteri rendelet sem hozta meg a zsidó tanítónak a megváltás idejét. Merem állítani, hogy éppen ez nyomta számosnak a koldus botot a kezébe. Mihelyt sok zsidó község neszét vette a nevezett min. rendeletnek, első gondjuk volt a tanítón szép szerivel tuladni, vagy ha ez lehetetlen volt, az iskolát valami ürügy alatt feloszlatni. A tanító kapva kapott az odaítélt néhány forintban: majd akad más állomás. De a pályázatok tanulmányozása és összehasonlítása közben azt vette észre, hogy azok mindinkább ritkulnak; ma már ujjainkon számlálhatjuk a P. L.-ban megjelent pályázatokat.

Uj zsidó iskolák az utolsó években nem keletkeztek, a régiék na-

gyobbára feloszlottak, a minnek következménye az lett, hogy sok zsidó tanító van állomás nélkül és előreláthatólag ezek száma még szaporodni fog. A felvidéki megyékben a kormány tuczat számra szervezi az olcsó tandíjas állami iskolákat. Hitsorsosaink, kik kapva kapnak a kínálkozó alkalmon, a zsidó felekezeti iskolákat csak nagy áldozattal lehet fenntartani. Hogy ily esetben szinte a tanító húzza a rövidebbet, természetes.

Az említettek következtében megyénkben is néhány tanító vesztette el az utolsó időben lába alól a talajt. Egy-kettő a megye székhelyébe jött magán-oktatással keresni kenyerét és valószínűleg többen is kénytelenek lesznek helyet cserélni. Az egyik itt sem kereshetett annyit, amennyi családja fenntartására szükséges, ismét összeszedte sátorfáját. A másiknak sem kedvezett a szerencse és mint egyesületünk választmányi tagja kötelességemnek tartottam szerencsétlen kartársunkat egyesületünk t. elnökének figyelmébe ajánlani. Szegény elaggott kartársunk nyomorát az utalványozott összeg csak pillanatnyira enyhítette, mert az egyesület még nem képes elaggott tagjait állandóan segíyezni.

Egy pár héttel ezelőtt ismét ide jött egy falusi zsidó tanító, ki szinte magánoktatással akarja magát fenntartani. Az illető falragaszok által közbírré tette, hogy magyarul, németül, héberül, francziául és angolul tanít, azonkívül a könyvvitel mestere is. És ennyit tudománnyal egy vidéki kis városban maradni! Mi, kik a zsidó tanító eme nyomorát látjuk, a fiatalabb nemzedéknek jó lelkiismerettel tanácsolhatjuk, hogy hagyjanak fel az eddig szokásban volt költözködési vággyal; vaskarokkal ragaszkodjanak állomásaikon, mert két szék közé jutnak.

A liptó-szent-miklósi zsidó iskola is híres volt valaha. Ezelőtt hatodmagammal működtem itt, ma csak négyen vagyunk, a negyedik három év óta működik nálunk mint helyettes tanító; oklevéllel bír és teljesíti kötelességét de nem engedik a községi pénzviszonyok, hogy véglegesítsék. Ezelőtt 300—350 tanuló látogatta iskolánkat, ma fele sem. Az állami iskolákat itt majdnem csupa zsidó gyermekek látogatják.

Liptó-Szt.-Miklós.

Katz Henrik.

„Rövid értekezés.“

Most nem a t. szerkesztőség engedelmével, hanem annak egyenes felhívására kell, hogy röviden írjunk rövidre szabott lapunk diszpédánnya számára. És mi szívesen engedünk ezen felhívásnak, örömmel járulunk ezen évtized befejezéséhez. De mi is legyen úgy hevenyében értekezésünk rövid tárgya, mikor éppen most annyi sok elmondani valónk volna? Részemről tehát a t. szerkesztőség tárgyát fogadom el megbeszélés végett és pedig, a mint illik, lehető rövidezséggel szólok a kitűzött tárgyhöz.

Ha tekintjük régi bölcséink értekezéseit, mindenütt az aranyrövidséget találjuk; ott az ethika; az erkölcsszabályok gazdag kincsbányája, mely dióhéjba szorítva kínálkozik a mély gondolkodónak, hogy azt feldolgozza, a nép közkincsévé tegye. A jelenlegi újabb áramlatu kornak is onnan kellene, meríteni, onnan ama romlatlan forrásokból; meg kellene szivelnie amaz arany mondatot מִפִּיהֶם אֵנוּ חַיִּים. Nem akarom azzal azt mondani, hogy az új vívmányok háttérbe szorittassanak. Korántsem, Azt akarnám, hogy egyesítsék a thóra a tudománnyal, hogy ne mostoha, hanem valódi édes, hű testvérként járjanak karöltve; azt ohajtanám, hogy minden lépten egymás tanácsát kikérjék, hogy soha ellentétbe ne jöjjenek egymással. És ki van inkább hivatva a mondottam eszméknek életet kölcsönözni, mint éppen a zsidó tanító? Neki kell lehető rövid szavakkal, de annál több és hathatósabb tettel bemutatni, hogy meny-

nyire tud lelkesülni vallásaért, neki kell minden alkalommal jó példával előre menni; neki kell a jövő nemzedéket gyakorlatilag megtanítani, hogy hűve maradjon felekezetének. No, de hogy magamhoz hű maradjak, rövid akarok lenni; nem akarom t. kartársaimat hosszas erkölesprédikációval untatni; csak még ama régi arany mondatnak akarok kifejezést adni: **אמור מעט ועשה הרבה** Keveset szólj, sokat dolgozzál! Ezen jelige legyen a mi zászlónkra írva. Isten velünk!

Laufer Lajos.

Az „Értesítő“ történetéhez.

Ezen lap életbeléptetését célzó közgyűlési tárgyalás 10 évvel ezelőtt csekélységem elnöklete alatt folyt, midőn bold. Löw Lipót szegedi főrabbi halálának híre, nekem mint az egyesület akkori alelnökének, szomorú kötelességemmé tette, hogy az egyesületnek a nagy halott iránti kegyeletét, a végtiszteletnél, személyes megjelenésem által, lerójam. Szegedről azután, értesülvén a lap kiadását biztosító határozatról, táviratilag üdvözöltem az egyesületet ezen nagy horderejű lépéséhez, mert nézetem szerint, az egyesület további fennállása egy hivatalos közlöny nélkül nagyon kétes volt.

E lap immár 10 évig kiállotta a próbát és az egyesület úgy a tagok számát, mint vagyonát tekintve prosperál, sőt tekintélyt is szerzett magának. Mindezt meggyőződésem szerint nagy részben a most jubiláló lapocskának az „Értesítő“-nek köszönhetni.

Amint tíz évvel ezelőtt örömben és gyászban híven osztozkodtam az egyesülettel, úgy most is örvendetes alkalommal legbensőbbben részt veszek örömeiben, kívánván, hogy ezentul az „Értesítő“ hasábjaira csak vig események legyenek följegyezendők.

Friedmann Mór.

A zsidó iskola és a biblia tanítás.

Nyitra, 1885. okt. 16-án.

A zsidó iskolában a tanítás központja a szentírás. Biblia tanítás nélkül a zsidó iskola elveszti alapfeltételeit, jellegét, eltéveszti célját. Minél alaposabb ismereteket nyújt a tanító a bibliából, annál maradandóbb emléket biztosít magának tanulóinak szívében. A legutóbbi évtizedben a biblia-tanítás körül nagy hanyatlás vehető észre. Ily eljárás mellett azonban magunk alatt vágjuk a fát, mert a biblia tanításának elhanyagolásával vagy pláne kiküszöbölésével a zsidó iskola létjoga is megszűnik.

Egyrészt a zsidó iskolákban országszerte gözerővel célba vett és hála Istennek sikeresen véghez is vitt magyarosítás, másrészt felekezeti ügyeink és intézményeink iránt elharapódzott közöny és a fiatal tanító-nemzedék tetemes részénél tapasztalható hézagos készültség és buzgalomhiány, a mely a biblia tanításához igen nagy mérvben megkivántatik, elterelték a zsidó iskolát igaz utjáról és ha ezen tarthatatlan állapotok legközelebb nem változnak, ma-holnap oda jutunk, hogy hitsorsosaink nagy áldozatok árán fentartott iskoláikat felosztatják és a tanítókat szélnek bocsátják.

Hogy e jelzett bajnak kitörését megakadályozzuk, a bibliát iskoláinkban öt megillető jogaiba vissza kell helyeznünk. Hosszúknak mindnyájan oda, hogy a zsidó iskola ne legyen csak előkészítője a közép- vagy polgári iskoláknak, hanem bővítessék ki mindenütt 6 osztályúvá és a hat évfolyamot végzett növendékek helyesen alkalmazott tanmód mellett annyi bibliai ismereteket fognak gyűjteni, a mennyivel zsidó iskola csak valaha dicsekedhetett.

Stark Samu.

Visszapillantás.

Igen kellemesen meglepett az igen tisztelt Szerkesztő úr azon intézkedése, mely szerint az „Értesítő“ jelen számában az egyesület tagjai számára szellemi találkát rendezett.

Itt — kevésnek kivételével — bizonyára mindanyian találkozunk, kik ezelőtt tíz évvel részt vettünk ama nevezetes közgyűlésen, melyen egy lapnak megindítása hozatott indítványba, mely üdvös indítvány a jelenvolt tagok köztetszésével találkozván, egyhangulag elfogadtatott. Egyhangulag, mert az akkor már kilencz évig fenállott tanítóegylet csak névleg létezett, minden három évben egyszer adott magáról életjelt, tevékenységet pedig vagy épen semmit, vagy csak igen keveset mutathatott fel.

Átéreztük tehát egy lapnak mintszellemi kapocs égető szükségét, mely a tagokat folytonos érintkezésben tartván, az egyesület életképessége, anyagi és szellemi fejlődése érdekében mint leghathatósabb tényező működ-jék. Hogy pedig ezen lap, daczára annak, hogy a hazai zsidó tanítók nagy részének indolenciája miatt mindeddig havonként csakis egyszer jelenhe-tett meg, a hozzá kötött legtúlzottab igényeknek, a legvérmesebb remé-nyeknek minden irányban fényesen megfelelt, azt bizonyítgatni hiu szószá-porítás volna, eléggé világosan szólnak a tények.

Azonban rideg kötelességmulasztás, terhelne bennünket, ha ezen szel-lemi találkán hálás elismeréssel meg nem emlékeznénk ama férfuról, ki egyesületünket a meddő vitatkozás kopár talajáról a czéltudatos positiv tevékenység mezejére terelvén, a jelen fényes eredmények úttörője és elő-mozdítója lett; ama férfuról, ki egyéb bokros teendői mellett ügyünket felkarolván, azt egész odaadással és önzetlen buzgósággal sikeresen vezeti; ama férfuról, ki a lapnak páratlan tapintattal való szerkesztése és célirá-nyos vezetésével saját magunk, valamint az összes magyar zsidó tanítók jogos ügyének méltánylást, elismerést és tekintélyt szerzett; szóval egye-sületünk érdemdús elnökéről. Teljes meggyőződése, hogy igen tisztelt kartársaim benső óhajával találkozom, a midőn kívánom, hogy nagyrabecsült elnökünk egyesületünk anyagi és szellemi gyarapítására a magyar zsidó nép-iskola felvirágzásának előmozdítására erőteljes egészségben éljen!

Budapest.

Weber Soma.

A talmud és a midras a néptanítók nagyrabecsüléséről.

Mig még mai napság is a műveltség példány képeül szereplő görögök és rómaiak gyermekeiket „rabszolgáik“ által tanitatták és neveltették; addig a talmud-tanítók már 1800 évvel ezelőtt megkövetelték a tanítótól, hogy valláserkölcsei életmódja példányképeül szolgáljon s szakképzettsége terjedelmes és alapos legyen. (B. B. 21. J. D. 245.)

Ez természetes következménye a gyermeknevelés és tanítás általános céljának. A nevezett népek és sokan azok követői közül is a neveléssel majdnem kizárólag csak a nyagi érdeket óhajtottak elérni, csak hogy bír-és élvágyukat kielégíthessék; e czéllal a rabszolga is taníthatott. A zsi-dók ellenben a tanítás és nevelés céljául, már ősidőktől fogva valláserkölcsei és értelmes emberek képzését tűzik ki, a mihez pedig alkalmas szakképzett tanítók és nevelők szükségeltettek. Mig a rómaiaknál közmondás az, hogy a kit az istenek gyűlölnék, azok tanítókká lesznek, tehát az istenek a ta-nítók ellenségei; eddig a talmud azt mondja, hogy a tanító Istennek „társa“ s hogy az ő imádsága kedves Isten előtt. (Tanit. 24.) Sőt a tal-mud (Abodah-Zaráh 3.) azt is mondja, hogy Isten maga tanítja a gyerme-keket. Habár ez csak képlegesen van mondva, mindamellett a tanító nagy-

rabecsülését mutatja. A többi között ez világosan van még a következőkben kifejezve.

1. Tanítód iránti tiszteleted hasonlítson Isten iránti tiszteletedhez. (Ab. 4. 12.)

2. A ki az utat egyengeti, annak mutatom meg Isten üdvét. — Zsoltár 50. 23.

A talmud azt mondja, hogy ez arra a tanítóra vonatkozik, a ki lelkiismeretesen tanít. Midr. K. Sevit. 9.

3. „Tudasd velem az élet utját! üdv van jobbodban mindörökké.“ Zsoltár 16. 11. — S a talmud szerint ezek a törvénytudósok és tanítók, a kik becsületesen tanítják a gyermekeket, ők Isten védelme alatt fognak állani s az ő jobbjá mellett ülni. (Midr. Schócher-Tob. e helyhez).

4. Kik másokat az erény útjára térítenek mindörökké fognak ragyogni, mint a csillagok az égen. (Dan. 12. 3.) A talmud B. B. S-szerint ezek a néptanítók.

5. Ne illessétek föl Kentjeimet és prófétáimat ne bántsátok! (Zsoltár 105. 17.)

A talmud szerint „fölkentek“ az iskolás gyermekek, és „próféták“ a tanítók (Száb. 119. Jerus. Megilla 15.)

6. Ha látod Palesztina városait eltűnni, ez azért történik, mert lakóssai nem támogatták a tanítókat. (Midr. R. Jer. siralmaihoz.)

7. A tanítók a folyam mellett fekvő kertekhez vannak hasonlítva. (Midr. Jalkut. Mózes 4. k. 24. 6.)

8. A ki tanítója ellen zugolódik, mintha az Istenség ellen zugolódnék. (Szánhedr. 110.)

9. A ki örömmel fogadja tanítóját, az magát az Istenséget fogadja. (Jer. Ért. 5.)

10. A tanítók a város „öreinek“ neveztetnek. (Jer. chag. 1. Midr. S. 4. Éch.) Ezt a következő elbeszélés tanítja. Rabbi Jehuda, a patriarcha, Ammi és Aczi rabbikat több hitközségbe küldötte ki, hogy a községek vallási viszonyait vizsgálják. Midőn egy városhoz értek és a város örei felől tudakozódtak, a rendőri személyzetet mutatták be nekik. Neheztelve mondták ők: „Ezek nem a város örei, hanem elpusztítói“; a város örei a tanítók; mert irva van; „Ha az örökkévaló nem őrzi a várost, hiába virraszt az őr“ (Zsolt. 127. 1) Evvel sok későbbi államférfiai főelvét állapították meg, hogy t. i. a társadalom tagjai nem bírnak elég morális garanciával akkor, ha a bűnös cselekvénytől csak azért riadnak vissza, mert a fegyveres rendőrségtől félnek, s nem mert ezt a vallás-erkölcsi érzetök tiltja. Mert a jó erkölcs terjesztésére legjobb eszköz a vallás, a nevelés és a tudomány, de ezek között első helyen a vallás áll. Ez jóra tanít tiszteletet gerjesztő törvényei által, ígéretei által felbuzdítja a csüggedőt, fenyegetései visszariasztanak a bűncselekvénytől és reményt nyújt a bűnösnek a bűnbocsánatra. Oda kell tehát törekedni minden államnak, hogy polgárai vallásosak legyenek, és pedig már a népiszkolában. A talmudnak azon tanításából, hogy a tanítók a város örei, következik még az is, hogy „minél több a népiskola, annál kevesebb a fegyház; minél több a tanító, annál kevesebb a rendőr.“ Azért mondja a talmud (Száb. 119.), hogy egy helység, hol nincs tanító. pusztitassék el! Vajha a talmud ezen aranymondásaitól a szülők és iskola előljáróságok átvolnának hatva, akkor a tanító érdemeit másképen méltányolnák.

S.-A.-Ujhely, 1885. október hó 19-én.

Singer Izrael.

Önsegély.

Irodalmi ünnepélye van a hazai zsidótanítóság egy részének.

Egy részének mondjuk; mert ime egy évtized óta drága hazánk édes nyelvén harsogtatjuk a riadó szózatot: „Egyesüljünk, tömörüljünk egyesületünk nemzeti lobogója alá, sorakozzunk tüzzel, lelkesedéssel, odaadással:“ nem használ.

Ázsiai lassuságunk, nyomorult kényelmünk és közönyösségünk dermedő hatása alatt elenyészik a szózat, miként tengerben a buborék és semmivé törpül minden szép törekvés és eszme, miként a vérbe fűrösztött rózsapirja, ha a tél fagyos lehelete érinti.

Hiába, nem értjük, nem szeretjük, nem becsüljük egymást.

Nem akarjuk, nem bírjuk megérteni, hogy tömörülve, vállvetve, egymást tisztelve és támogatva oly testületet képeznénk, mely erkölcsi tekintélyének súlyával legvitálisabb érdekeinkben döntő befolyást gyakorolni volna hivatta.

Hol van az a magyar zsidótanítóság, melyet oly édes büszkeséggel emlegetünk; mert tőle várjuk felekezeti iskoláink felvirágoztatását? Hányan örülnek velünk ma, midőn megértük azt az örvendetes napot, hogy saját emberségünkből teremtett és fenntartott lapunk tizéves jubileumának ünnepélyét megülhetjük?

Mi a hazai zsidótanítóság csak egy töredékének arcán látjuk ma az örömpirt, csak 300 lelkes kartárs ütereiben lüktet sebesebben a vér, midőn a várva várt ünnepi száma kedvelt lapunknak jut a kézhez. A többi zsidótanító lehet megannyi derék ember a maga nemében, lehet jeles ember is; de annyi tény, hogy szíve nem az a forrás, melyben a testvéri szeretet s kartársi összetartás szent érzelmei bugyognak, benseje nem az a melegágy, melyben a közszellem iránti érzék ékes bimbói fakadnak.

Pedig, ha voltak idők, melyekben egymásra szorultunk, egymást nem mélkülözhattük, úgy ez napjainkban kétszeresen szükséges.

Mi lesz belőlünk, ha egymást nem támogatjuk? Ime a felvidéken nyakra-főre államosítják a népiskolákat, a zsidóhitközségek odadobják a magas kormánynak legdrágább kincsöket, legszebb intézményöket. A felekezeti iskola ilyen módon való átváltoztatásának tényét első sorban a zsidótanító sínyli meg, amennyiben drága tót-atyafiaink semmitől sem irtóznak annyira, mint attól, hogy zsidótanító oktassa az ő gyermekeiket, nem azért irtóznak, mert zsidó, — hanem azért, mert tudják, hogy a zsidótanító keze az ország, a nemzet felé hajlik, tehát a politikai tekintet a mérvadó. Ennyit várhatunk a magas kormány részéről, ha az iskola felekezeti jellege változik.

Hát felekezetünk részéről mit remélhetünk? Sajnos, ki kell mondanunk, édes kedveset.

A magyar zsidóhitközségek tulnyomó része a pártviszály és szendvedélyes gyűlölet szította ziláltság átoksulya alatt görnyedez, nincs egység a hitközségekben, az anyagi erő szét van forgácsolva: a zsidóiskola s különösen a zsidótanító az adott viszonyok között csak lézeng. Ily körülmények mellett támaszt és vigaszt csak önmagunkban lelhetünk.

„Ha minden hazai zsidótanító az egyesület kebelébe lépne és az egyesület által kiadott könyveket használná, m i n y u g d i j a z n ó k a tanítót, nem kérve sem a hitközségtől, sem az államtól semmit!“

E szavakat intézte hozzánk Szántó, e lapok szerkesztője és egyesületünk érdemekben megöszült elnöke, midőn a legutóbbi választmányi gyűlés után csodálkozásomat fejeztem ki afölött, hogy annyi oldalon kéri az egyület anyagi támogatását.

Testvérek, jó lesz e szavakat egy kissé megfontolni. Segítsünk magunkon és az Isten megsegít bennünket.

Schön Bernát.

A jövő közgyűlésnek egy másik tárgya.

Május és június hónapokban több kartárs részéről érkezett hozzám azon felszólítás, hogy részint mint egyesületünk vidéki választmányi tagja, részint pedig mint az egyesület alföldi fiókkörének elnöke, hassak oda, hogy egyesületünk közp. választmánya a most elmúlt nagy szünidőre rendkívüli közgyűlést hívjon egybe Budapestre, hol a kiállítás tartama alatt anélkül is összegyűlnek az ország különböző vidékének zsidó tanítói. Mindeme felszólításokra azzal válaszoltam, hogy a közgyűlés tárgyai nincsenek előkészítve és így kézzelfogható, praktikus eredménye ezen közgyűlésnek meggyőződésem szerint azért sem lehetne, mert kellő előkészület nélkül érdemleges tanácskozás nem tartható, életrevaló határozat nem hozható.

A rendes közgyűlések megtartására alapszabályilag megállapított 3 évi időköznek már utolsó harmadában vagyunk és tudomásom szerint mindössze egy tárgy van kellőleg előkészítve, több oldalról megvitatva és kellő világításba helyezve s ez: a vidéki körök országszerte való rendezésének ügye. Oly előhaladott stádiumban van már ezen ügy, hogy csakis közgyűlési határozat kell még ahhoz, hogy az országszerte már is létező és ideiglenesen működő vidéki körök megerősítsenek, szaporítsanak, erre vonatkozó szabálytervezetemet, melyet az alföldi fiókkörön kívül a közp. választmány is magáévá tett már, érvényre emeltessék és miniszteri jóváhagyás után hatályba lépjen.

Ha valaki, ugy bizonyára én elismerem az említett tárgy fontosságát, nagy horderejét, melyre már akkor volt szerencsém rámutatni, mikor az állandó vidéki körök eszméje ugyszólván egészen új volt még egyesületünk életében. Hogy ebbeli nézetemet most már oly sok oldalról és illetékes körökben is pártolják, maga is eléggé bizonyítja, hogy a tartandó közgyűlésnek ez képezendi a legfontosabb tárgyak egyikét.

Ennek daczára nem szeretném, ha csupán ezen kellőleg előkészített egy tárgy végett közgyűlés hívhatnék egybe, valamint nem szeretném, ha a rendes közgyűlésen csupán ezen egy tárgy azért, mert kellőleg előkészített, lenne végérvényesen elintézhető. Annál kevésbé szeretném ezt, mert jól tudom, hogy vannak még egyéb fontos ügyek is, melyek sürgős elintézést igényelnek s melyek kellő előkészítés esetében a legközelebbi közgyűlésen végérvényesen lennének elintézhetők s mert elégségesnek tartom a még hátralevő egy évet arra, hogy ennek tartama alatt a még szőnyegen levő napikérdések a közgyűlés részére előkészíthetők legyenek. Fontosság tekintetében az önszegély ügye a vidéki körök szervezetének ügyénél nem áll hátrább Ennek mielőbbi elintézése már csak azért sem odázható el, mivel napirenden léte sokkal régibb keletű bármely napikérdésnél. Csakhogy ezen ügy, bár gyakran és több oldalról lesz hangoztatva, még ma is azon kezdetlegesség stádiámában van, melyben 1883-ban volt, a mikor a közgyűlés kénytelen volt érdemleges tárgyalásától azon okból elállni, mert elismerte, hogy kellő előkészület, előzetes tanulmányozás és megvitatás nélkül ily felette fontos életkérdésben végérvényes határozat nem hozható.

Néhány hónappal közgyűlésünk előtt annyira előkészületlen még ezen mindenki által főfontosságúnak elismert ügy, hogy — az eddig megjelent nyilatkozatokból és közleményekből csak azt lehetővé kivenni, mi-kép a kérdés mielőbbi megoldásának szüksége kétségbe sem vonatik —

az arra vonatkozó hangulatot, mily módon oldassék meg a kérdés, még csak megközelítőleg sem lehet sejteni.

Tudvalevő, hogy a módra nézve két konkrét javaslat létezik: Weisz Gábor czeglédi kartárs különálló, egyesületünktől egészen független segélyző szövetkezetet óhajt létesíttetni, melynek tagjai minden előforduló haláleset alkalmával bizonyos összeggel járuljanak az elhalt szövetkezeti tag családjának felsegélyezéséhez. Ezzel szemben igénytelenségem azon elvtől vezéreltetve, hogy az amugy is csekély erő szét ne forgácsoltassék, a tanítók áldozatkészsége két részről (t. i. egyesületünk és a létesítendő szövetkezet részéről) ne vétessék igénybe, a rokonzélok eléréséhez két különálló orsz. testület ne létezzék, az illetén segélyezést a már létező orsz. egyesület ügykörébe óhajtanám beosztani, biztos reményem lévén, hogy illetén módon a cél sokkal biztosabban lenne elérhető.

Magukra ezen javaslatokra nézve eddigelé csupán Friedmann Mór tanár ur, nyilatkozott érdemlegesen és tárgyilagosan. E nyilatkozásával a t. főkantor ur mindnyájunk hálájára és elismerésére tette magát érdemessé, mert e téren való sokoldalú tapasztalatai alapján kijelölte azon helyes utat, melyen az adott viszonyok között a hazai zsidó tanítóknak haladniok kell, hogy az önsegély eszméjét a legpraktikusabb módon magasztos és szükségszerü ténynyé változtassák.

Fr. ur, bárha a Weisz Gábor barátom által javasolt egyes alkalmakkal való egyenkénti külön hozzájárulást proponálja, lényegében csatlakozik javaslatomhoz, leghelyesebbnek találván, hogy maga egyesületünk hatásköre terjesztessék ki a tervbe vett önsegély keresztülvitelére.

Friedmann főkantor ur javaslata s meggyőző indokolása alapján saját javaslatomat következőleg vagyok hajlandó módosítani:

Az országos magyar izr. tanító-egyesület minden elhalt tagja családjának egyszersmindenkorra 300 forintnyi segélypénzt ad. A segélypénz kézhez juttatása legkésőbbben a halál bekövetkezte utáni 30 nap alatt történik. A kifizetett segélyösszeg fele, azaz 150 frt az egyesület pénztárát terheli, fele pedig egyenlő részletekben az egyesületi tagok terhére rovatik, kiknek kötelessége különbeni kizáratás terhe alatt a reájuk eső részt legfeljebb hat hét alatt az egyesület pénztárába juttatni.

Ezen javaslatom elfogadása esetében eltekintve attól, hogy a segélyezés eszközlése a már létező orsz. egyesület ügykörébe osztatnék és így egy vele versengő külön orsz. szövetkezet létesítésének szüksége határozottan kizáratnék, kettős előny háramlanék a tanítókra és ezek családjaira. Az első előny az, hogy az elhalt tagtárs családja gyors segélyt nyerne s nem kellene várákozni, míg az egyes tagoktól behajtatnának az illetékek; a másik előny pedig az, hogy a segélyösszeg fele részét az egyesület — mely eddig is 100 frtot juttatott segélyképen elhalt tagjai családjának — saját pénztárából tartozván fedezni, másik felének fedezéséhez egy-egy tagnak csak igen csekély járuléka lenne szükséges. Az egyes járulékok pedig a tagok szaporodásával minden esetre csekélyebbekké válnának.

Belátom, hogy 300 frtnyi segélypénz vajmi csekély oly családnak, mely kenyérkeresőjét elvesztette. De számolnunk kell a körülményekkel, melyek senkit sem kecsegtethetnek azzal, hogy létezik mód és eszköz, melynek segélyével ezreket lehetne az ily családnak segélyképen juttatni.

Bizton reménylem, hogy ezen tárgy a legközelebbi közgyűlésen végérvényesen fog eldöntetni. A közgyűlést megelőzőleg (chanukkahkor) az alföldi fiókkör Török-Szt.-Miklóson tartandó gyűlésében behatóan tárgya-

landja az „Önsegély“ kérdésének mikénti eldöntésére vonatkozó javaslatokat s miután újabb javaslatommal legalább egy lépéssel közeledtem a Weiss Gábor barátoméhoz, hihető, hogy a kör-gyűlésen jelen leendő Weisz Gábor saját javaslatát is módosítandja. Biztos kilátásom van tehát hogy egyesületünk legközelebbi közgyűlésen nem ellentétes, hanem egyöntetű javaslattal léphetünk fel az alföldi fiókkör nevében.

Szolnokon, 1885. okt. hó 9-én.

Szon'ágh Jenő.

L e v e l e z é s.

Szerencsém lévén a t. szerkesztőség felszólítása következtében a diszpéldány számára néhány sort beküldeni, a t. cz. olvasókhöz azon kérelmem van, hogy ezen küldeményt nem mint szerénytelenséget vagy büszkeség kifolyását tekintsék, sőt inkább annak jeléül, hogy a felvidéki izr. néptanítók is a magyarosodásban és a magyar nyelv terjesztésében szívvél-lélekkel buzgón működnek.

Pozsony, 1885. évi okt. 15-én.

Buxbaum Henrik.

Jegyzőkönyvi kivonat

a pozsonyi magyar közművelődési egyesület igazgató-választmányának 1885. évi augusztus hó 11-én tartott üléséből.

197. Főjegyző jelenti, hogy részt vett a pozsonyi kongresszusi izr. hitközség elemi iskolája IV-ik osztályának zárvizsgáján, melyen a fiúk minden tárgyból magyarul feleltek, még pedig igen szabatosan, mely eredmény első sorban a főtanító, Buxbaum Henrik urnak érdeme.

Örvendetes tudomásul szolgál.

Kiadta:

Burián,

az egyesület főjegyzője.*)

Tisztelt szerkesztő ur!

Becsés lapjának mai számában olvasom a hozzám intézett szives üdvözlését azon kitüntetés alkalmából, melyet igénytelen czégem a budapesti orsz. kiállításon nyert.

Mindenekelőtt fogadja szerkesztő ur szives figyelmeért a legőszintébb köszönetemet; azonban engedje meg egyszersmind, hogy Öntől, mint az „Orsz. izr. tanítóegyesület“ érdemes elnökétől ne fogadjam el teljes mérvben a gratulációt, mivel a czégemet ért kitüntetést magam is csak részben vindicálhatom személyem számára.

Az általam kiállított tankönyvek kiváló díszét (én csak is tankönyveimet állítottam ki, egyéb kiadványaimat nem) az orsz. izr tanítóegylet patronatusa alatt megjelent iskolakönyveim képezik és meg vagyok győződve róla, hogy a Jury tagjai czégem tevékenységének megítélésénél részben az egyleti könyveim által vezéreltetek a jeles kitüntetésre. Nem csekély számú kiadványaim között alig van néhány, melyek nem az én saját iniciatívám folytán lettek volna készítve és ugyszólván általam teremtvé, de hogy az „Orsz. izr. tanítóegyesület“ könyvei az én kiadásomba származtak át, azt első sorban Önnek tisztelt szerkesztő ur, mint az „Egylet“ elnökének köszönhetem és így az általam nyert kitüntetés is részben az Ön útján az „Orsz. izr. tanítóegyesületet“ illeti.

Most csak az a kívánalmam, hogy az „Egylet“ tagjai közös érdekünkben minél nagyobb mérvben pártolják bevezetés által könyveinket, mert

*) Küldje be Buxbaum barátunké jegyzőkönyvi kivonatot Simonyi Iván országgyűlési képviselő ur önagyságának azon czélből, hogy a pozsonyi elvrokouainál, azon esetre, ha megint ablakbeverés volna napirenden, az ön ablakait kegyes pártfogásába vegye.
S z e r k e s z t ő s é g.

csak is az anyagi támogatás által fogják nekem, mint kiadónak lehetővé tenni, hogy könyveiket a jövőben remélhető új kiadásoknál nagyobb külső csinnal, diszesebb kiállítással és jelesebb kötéssel láthassam el.

Különben erről nagyon sok mondani valóm lenne, de azt egy levélben bajos kimeríteni és így ezt azon időre halasztom, midőn alkalmam lesz ügyeinkről és bajainkról élő szóval kifejthetni nézeteimet. Legalkalmasabbnak vélem erre a jövő nyáron tartandó országos konferenciát, melyre reményelem, ha nem is mint kiadójukat, de mint az egyesület egyik igénytelen pártoló tagját szintén meg fognak hívni. Ott fogom — ha t. i. a szólás nekem is meg lesz engedve — elmondani mindazt, a mi oly régen nyomja kiadói keblemet!

Magamat további szives jó indulatába ajánlva, vagyok s maradok t. szerkesztő urnak leghivebb tisztelője

Budapest, 1885. október hó 3-án.

Zilahy Sámuel.

F e l h í v á s

Bassó Vilmos, bajai izr. tanító tanítványaihoz és barátaihoz.

Nemsokára 50 éve lesz annak, hogy Bassó Vilmos úr mint tanító működik és 25 éve, mióta Baján a nevelésnek és tanításnak szenteli erejét. — Egy félszázad óta buzgalommal és ritka odaadással teljesíti kötelességét és nevelt a hazának 100 meg 100 értelmes polgárt

Nevezett tanító-veteránnak alulirt tanítványai és tisztelői elhatároztuk tehát, hogy iránta érzett ragaszkodásunknak, tiszteletünknek és szeretetünknek kifejezést adandók, működésének 50-dik évfordulóját ünnepé avatjuk föl és érdemeihez méltó jubiläumot rendezünk számára.

Teljes bizalommal fordulunk tehát Bassó ur számos tanítványaihoz azon tisztelettel teljes kéréssel, hogy bennünket ezen törekvésünkben lehetőleg támogatni sziveskedjenek. — Czélünk, hogy a tanügy ezen érdemes bajnoka agg napjaiban oly elismerésben részesüljön, a milyent a hazának tett szolgálatai megérdemelnek; azt kívánjuk, hogy ezen — a sors csapásai által olyanynyira sujtott aggastyán végső napjaira legalább nébány rénysugár essék és deritse fel élte alkonyát. — Azért az erkölcsi elismerésen kívül megfelelő anyagi támogatásban is óhajtjuk részesíteni és ezen czél megvalósítása érdekében számos tanítványa és barátja közreműködését kérjük lehetőleg oly alap megteremtéséhez, mely gondtalan aggságot biztosítson számára.

Tisztelettel kérjük mindazokat, kik bennünket ezen czél elérésében támogatni akarnak, hogy adományaikat alulirt ünnepély-rendező bizottság pénztárosához küldeni sziveskedjenek.

Az adományokat annak idején nyilvánosan fogjuk nyugtatványozni.

Az ünnepély napját a hirlapok útján közzé teendjük.

Baján, 1885. október havában.

Dr. Bruck Antal, ügyvéd, hitközs. másodelnök, mint a bizotts. elnöke. Dr. Lemberger Henrik. Dr. Klein Miksa. Walder Jakab, polg. isk. tan. Scheer Bernát, biz. jegyző. Stekler S., iskol. igazgató. Borsodi Zsigmond. Bruck J. Izidor, pénztáros, nagykereskedő. Fischer Adolf, épít. vállalkozó. Schön Antal, nagyiparos. Somogyi Emil, földbirtokos.

I r o d a l o m.

N.-Kálló, 1885. szeptember 29.

„A jó, önönmagát ajánlja és dicséri.“ Idézett közmondás értelmében Csukási és Schön által szerkesztett „Kis Bibliát“ sem kellene itt ajánlanom és dicsérnem, mert a mű jóvoltánál fogva magamagát ajánlja.

És noha jelzett mű már ismertetve is volt az „Értesítő“-ben, mindazonáltal nem találom fölöslegesnek a t. cz. kartársak és különösen a hitoktató urak szives figyelmét újra e jeles műre felhívni. A jót ismertetni és terjeszteni soha se fölösleges. E napokban kaptam a „Franklin társulat“-tól Csukási és Schön urak „Kis Bibliá“-ját. Azt szorgosan és lelkiismeretesen átnézve, mondhatom, ki évek óta népiskolában és középiskolában mint hitoktató is működöm, hogy a mű leányiskolák III., IV., V. és VI. osztály számára; polgári leányiskolákban, továbbá a középiskolák alsó osztályai számára hazánkban egyike a legjelesebbike. Czélszerűbb, szakavatottabb bibliatörténet ennél hazánkban, — da merem állítani más nyelven sem, még nem iratott.

Itt van a biblia hű szövege didactikailag, zamatos, tőről metszett magyarsággal, folyékony, értelmes, könnyed modorban előadva.

Még a felnöttek is szivesen olvasgatják, mert élvezetes olvasmányt nyujt. Szerzők kibontakozván, Károli, Bloch, a missionáriusok stb. által használt ósdi, nehézkes fordítási mód alul, kik a sok „vén-vén“, „vala“ és „légyen“-nel akarják a szöveget eredetiségében visszaadni; igyekeztek szép, gördülékeny, kellemes fordítással, de azért a biblia eredeti szövegétől el nem térve, azon czélt elérni.

Igyekezetöket szép siker koronázza. Még a regény világába elmélyedt „tudós“ kisasszony is szivesen olvasgatja. Csukási és Schön uraktól, a mennyiben embertől tökéletest lehet várni — mesterművet vártam. A „Kis Biblia“ minden várakozásomat felülmulta. Fogadják mint ismeretlen kartársuktól gratulációt. Ajánlom a „Kis Bibliá“-t ismételten minden kartársnak és különösen hitoktatóknak szives figyelmébe.

Az első rész 40 kr. A teremtéstől Sámuelig.

A második rész 60 kr. Sámuelről a templom elpusztulásáig. Az egyes szemelvények a próféták és hitszónokokból szerencsésen meg vannak választva. A mi ki van hagyva, és a mi be van foglalva, mind didactikai és paedagógiai szempontból van téve.

A művecskének külső kiállítása (olvasókönyvek mintáján) csinos, nyomása tiszta, papírosa finom, ment mindenféle sajtóhibától.

Kuti Zsigmond,
igazgató tanító és hittanár.

— A zsidók története. Szerkesztették: Csukási Fülöp és Schön József.
Franklin-társulat, 1886. —

A haladás örvendetes jelensége gyanánt regisztrálom, hogy tankönyv-irodalmunk eme hézagpótlóterméke, mely szélesebb körben rokonszenvteljes tetszéssel és méltó elismeréssel találkozott, két néptanító nevét hordozza homlokán, mint annak komoly törekvésü, derék szerzőit.

Ha borostyánnal koszorúzott „Értesítő“-nket jubilaris díszköntöséből kivetkőztetni nem akarnám, voltaképen nem az érdem elismerésével, hanem a — kiméletlen gáncsolás sujtó hangján kezdeném, midőn a czimbéli munka birálati ismertetésébe bocsátkozom. Mert félreértve, annak gyanúját hárithatnám magamra, mintha szerzőknek áradozó bókkal tömjénezni kívánnék, mivel velök a baráti vonzalom köteléke egybefűz. Ámde az emelkedett szellemet s nevelészetit tekintve, mely a felölelt, bő anyag feldolgozásában nyilvánul, valamint a dagályos szóáradattól ment, folyékony iránylyal szemben, melyet a gördülékeny előadás folyamán tapasztaltam: még a szörszálhasogatás hősei sem zárkozhatnak el annak elismerésétől, hogy a jelesen szerkesztett, magvas tartalmú tankönyv feladata magaslatán áll.

Bátran állithatom, hogy a Csukási-Schön-féle „Zsidók története“ fentebb jelzett fényoldalainál fogva arra van hivatva, hogy a serdülő ifjúságban

sokat zaklatott fajunk dicsteljes multja iránt a lelkesedés nemes tüzét felélesztse s ilyképen a hanyatlásnak indult vallásos érzületnek s felekezeti együvé tartozásunk szellemének hathatós lendületet kölcsönözzön.

A siker visszaverődő fényében a történetnyomozás két kitünő szak tekintélyének müveivel találkozunk — Dr. Kayserling és Dr. Kohn — mint a melyek nyomán a vonatkozott tankönyv történeti része voltaképen készült. Jóllehet szerzők helylyel-közzel külföldi tudósok müveit is felhasználták, — helyesen cselekedték, hogy tulnyomóan hazai kutfők nyomdokait követték. Mert eltehintve attól, hogy ez utóbbiak a viszonyok közvetlen s tüzetes ismerésénél fogva a magyarhoni zsidók társadalmi és szellemi állapotát aránytalanul behatóbban ismertetik, bennök a hazafiság szent érzelme is lelkesült kifejezést nyer!

Szerzők az események lánczolatát a jelenkorig tovább füzve, nemcsak az egyetemes zsidótörténet egyetlen kimagasló mozzanatát nem hagyják érintetlenül; hanem éber és gondos figyelemmel kísérve a magyar zsidók mozgalmas életét, fölötte érdekes adatokat gyűjtenek ezek történetéhez a mohácsi vészre következő korszaktól fogva. E szerint a „Zsidók története“ szerves összefüggésben s korrendbeli egymásutánban hű képét tárja elénk ama viszontagságteljes, sokszor bánulatra gerjesztő küzdelmek hosszú és szakadatlan lánczolatának, melyeket röviden egybefoglalva — zsidó történetnek nevezünk.

Eltekintve a könyv azon fölöttébb tanulságos és lebilincselő részétől, mely a magyarországi zsidók különleges történetével foglalkozik, felemlitendőnek vélem, mert kiválóan sikerültnek tartom, az ugynevezett spanyoliskola korrajzát, hol a nevezett kort jellemző fenkölt szellemü gondolkozás és vallásos lelkesültséggel párosult lángelmőség meleg érzéssel és erőteljes hatással visszatükröztetik. Ez iskola irodalmi hagyatékából a könyv Függelékében egypár ragyogó irályu szemelvényt találunk, jobbára ifjabb irói nemzedékünk zamatos magyarságu fordításában; mit annak hű záloga gyanánt tekintek, hogy a tanuló ifjuság figyelmét nagyban lekötni fogják.

A Szemelvények egyáltalán a zsidó irodalom kiváló becsü gyöngyfüzérjét foglalják magukban; kimagasló fénypontjukat azonban — fenkölt szellemü Eötvösünk ama remek értekezése képezi, melyben a költői ihletesség meleg hevével s ragyogó ékesszólási tehetségének varázshatalmával az egyenjogosítás mellett sikra szál.

Nem állitom, hogy a „Zsidók története“ minden bevallott jelessége mellett a kritikán merőben felülemelkedik, s hogy a fogyatkozások gyarlóságától teljesen ment volna. Nem hunyok szemet ezek előtt sem. Hisz az árnyék a művészetben épen a fény hatásos feltüntetésére szolgál! Különben tehetem ezt annál bátrabban, mivel az általam észlelt fogyatkozások oly csekély természetűek, hogy a könyv belbecséből és irodalmi értékéből vajmi keveset vonnak le.

Megfogható előttem, hogy szerzők némely helyütt csak a legfontosabb, epochalis események felsorolására szoritkoznak; különben akkora terjedelmet nyer a könyv, hogy épen — targonczán kellett volna iskolába vonszolni. De a mennyiben a történelem keretében szoros összefüggésénél fogva az irodalom is fontos tényezőként szerepel, szivesen láttam volna, ha ez utóbbi hatását a zsidók műveltségi állapotára nemcsak az újabb korú történetben, hanem az előző korszakokban is márkánsabb vonásokban, külön „összefoglalás“-ban feltüntették volna.

Másfelől pedig azon körülményt véve, figyelembe hogy a „Zsidók története“ nem csupán iskolai tankönyvül kíván szolgálni, hanem a művelt család számára olvasókönyvül is iratott, hatványozott vonzóerőt nyert volna,

ha a zsidók jelen századbeli culturtörekvéseivel még mélyre hatóbb belterjességgel foglalkozva, a korszerű haladás előharczosait tüzetesebben ismerették volna. Nem láthatom be, mért nem volna szabad élő jeleseink érdekeit nyíltan elismerni. Avagy nagyobb dicsőségekre szolgál-e a kortársaknak, hogy Széchenyit pl. addig míg élt, nemtelen gyanúsításokkal támadták, holta után pedig a „legnagyobb magyar“-nak nevezték? Részemről tehát nemcsak nem hibáztatom, hogy szerzők a közélet pályáján érdemeket szerzett élő férfiakra megemlékeztek, hanem határozottan a könyv érdemei rovom fel, ha a tudomány és művészet minél több zsidó bajnokait törekszik ismertetni. Hadd buzduljon azok példáján önérzetében vajmi sokszor sértett ifjuságunk!

Volna még észrevételem egyes elnevezések és kifejezések használata ellen. (Igy pl. a gaoniták elnevezése gaonok helyett, könnyen arra a félremagyarázásra vezethetne, mintha ez alatt külön szektát értenénk.) Azonban nem tartom illőnek, hogy a lap terét tán amúgy is hosszúra nyúlt bírálatommal még továbbra igénybe vegyem. Soraimat azon őszinte kívánattal zárom, hogy a lelkes szerzők a megindult uton bátran előrehaladva, irodalmunkat még számos más közérdekű művekkel gyarapítsák!

Budapest.

Maislis Ferencz.

— Oktató, nevelő, mulattató **Elbeszélések** a Talmud- és Midrásból, valamint a zsidók történetéből. A serdültebb izraelita ifjuság és a nép számára. I. rész. A hit- és erkölcstanban való oktatásnak támogatása céljából, különböző kutforrások után összeállította Halász Nándor iskolaigazgató. Budapest, Dobrovsky és Franke kiadása. 1886. Ára 40 kr.

Ez a teljes czime egy 5 ivre terjedő füzetnek, melynek ismertetésére elég annak gazdag tartalmából néhányat felemlíteni: A hit hatalma (tartalomdus elbeszélés Hilel életéből); a három jó barát; jobb a halál napja a születés napjánál; két testvér; a jótékonyság arany hágesója; állatok iránti részvét; a szülői szeretet; a szülők iránti tisztelet; az elveszett kulcs; a koponya; a három Mózes; Montefiore Mozes és Judith; mindmegannyi érdekes erkölcsképző szép magyarságban írt olvasmány, melyet nem kell ajánlani, mivelhogy egy valódi szükséglet pótol és tárgya a magyar irodalomban még eddig nem talált kellő feldolgozást. Halász ur ez újabb művével talán a legéletrevalóbbat bocsátotta közre, melyet ifjuságunknak nem eléggé ajánlható.

— **Paedagógia Plutarch.** Jelesebb paedagogusok, kiválóbb tanférfiak arczkép- és életrajzgyűjteménye, tekintettel a Magyarokra. Szerkeszti Orbók Mór. 1-ső füzet ára 20 kr. Tartalma ezen első füzetnek: Előszó Orbók Mórtól. Báró Eötvös József, dr. Ferenczy Józseftől. — Comenius, dr. Wagner Lajostól. — Zirzen Janka, Wollmann Emmától. Pestalozzi, dr. Zsengeri Samutól. — Wiedermann Károly, dr. Tóth Sándortól. — Gáspár J., Andrássy Jenőtől. A könyv tartalmára, mint pompás kiállítására olcsó árára nézve, tanároknak, tanítóknak és tanítónőknek a legjobban ajánlható; de még a jó családanyának, mint gyermeke első nevelőjének asztaláról sem szabadna hiányozniok e diszesen kiállított füzeteknek.

„Főbb héber imák“ ראשי התפלות

a héber szó átellenében levő magyar fordítással, kapcsolatban a nyilvános isteni tiszteletnél szükséges tudnivalókkal.

Gyakorlati kézikönyv az imák fordításának az iskolában és otthon való gyors begyakorlására.

Izr. tanulók számára szerkesztette Knopfler Sándor s-a-ujhelyi néptanító. Kapható a szerzőnél S.-A.-Ujhelyben.

Pozsony, 1886.

„Jelen gyakorlati kézikönyv arra szolgál, hogy a tanulók az iskolában előadott imák fordítását, mely e könyvben a héber szó átellenében van, otthon önmagok is minden nehézség nélkül begyakorolhassák.”

Szerzőnek e szavai elégségesek arra, hogy a mű czélját t. kartársainkkal közöljük. Nagy örömmel tesszük ezt, mert a könyv az imák fordításánál csakugyan megkönnyíti a tanító fáradozását.

Két részből áll és a harmadik résznek megjelenését szerző a jövő iskola évre helyezi kilátásba.

Az első rész tartalma:

A gyermek reggeli מודה אני imája. A hétköznapi reggeli שחרית imából:

מה־טובו. אלהי נשמה. ברוך שאמר. אשרי. ישתבח. אהבה רבה. קריאת שמע. שמנה עשרה. עלינו. שלש עשרה עקרים. סדר ברכות.

I. A második rész tartalma:

ברכת המזון. הון את העולם כלו. נודהלך. ועל הכל. רחם. רצה.

II. A hétköznapi esti (מעריב) imából:

והוא רחום. אשר בדברו. אהבת עולם. השכיבנו.

III. A lefekvés előtti imából:

המפיל. ברוך יי ביום. המלאך. יברכה. הנה לא ינום. לישועתך. בשם יי אדון עולם.

IV. A péntek esti imából:

ושמרו. אתה קדשת. אלהינו ואלהי אבותינו.

V. A szombat reggeli (שחרית) imából:

נשמת. ישמח משה. ולא נתתו.

VI. A szombati מוסף imából:

תכנת שבת. יהי רצון. ישמחו.

VII. A szombati מנחה imából

אתה אחד. צדקתך צדק.

VIII. A nyilvános isteni tiszteletnél tupnivalók.

Ez utóbbiakban szerző közli, a tanulókkal a nyilvános Istenisztelet lefolyását. Így pl. a többi közt előadja V. סדר קראת התורה, hogy mikor olvasnak a Thórából, hány férfit hívnak a thórához és mily sorrendben. De itt hiában kerestük a מַפְטִיר-t lehet, hogy csupa feledékenységből maradt ki.

A III. rész szerző ígérete szerint magában foglalandja az ujh old és böjtnapok, a fél ét fő ünnepekre való főbb imákat, valamint a nyilvános isteni tiszteletnél tudnivalókat.

A fordítás szerzőnek nagy fáradságába kerülhetett, mert nem csak, hogy hü, hanem a gyermekek felfogásához is mért. Álljon itt egy-két rövidke példa:

Es világosítsd meg: פן אישן hogy el ne aludjam וְהָאֵר : szemeimet : עיני : halálra המות

Vagy : Őrizkedjetek : פו יפתה : hogy el ne csábittassék : ועבדתם : וסרתם : לכןכם : idegen isteneket : להם והשתחיתם : le ne boruljatok : אלהים אחרים :

Fzen jeles és igen hasznos művet a legjobb lelkiismerettel ajánlhatjuk tisztelt kartársaink figyelmébe. Müller Adolf.

Egyleti élet.

A központi választmány f. hó 8-ára Szántó Eleázár ur tiszteletére, ki az „Értesítő” 10 év óta szerkeszti, ünnepélyt rendezett, melynek lefolyásáról a rendező bizottság elnöke Radó Vilmos tanár ur a legközelebbi számban részletes jelentést fog tenni. Ez ünnepélyre minden egyesületi tag külön meghívót kapott.

A választmány nevében

Morgenstern Jakab

Tisztelettel kérjük a vidéki választmányi tagokat, kik egy-szersmint egyesületünk valamelyik fiókkörének elnökei, sziveskedjenek a legközelebb netalán tartandó tanácskozmányuk egyik tárgyául az önszegély kérdését is kitüzni és komoly tárgyalás alá venni, mivel e fölött a jövő közgyűlés véglegesen dönteni fog s így kívánatos, hogy összes tagjaink nézetét ismerjük. Különös figyelmébe ajánljuk Szontagh Jenő kartársunk tollából származó értekezést, mely e tárggyal foglalkozik és mely e számban található.

Elnökség.

Október hóban fizettek tagdíjat:

Pártoló tagok:			
Dr. Bacher Vilmos, Budapest	5 frtot	Lichter Vilmos, Gyoma	2 frtot
Dr. Kohn Sámuel, Budapest	5	Leszlauer Róza, Csorna .	4
Wolfner Gyula, Budapest	5	Lövenbach Józsa, N.-Kanizsa	2
		Neuman Ármin, Arad	4
		Neufeld Gusztáv, Érsekújvár	4
		Ozer Zsigmond, Budapest	4
Rendes tagok:			
Beck József, Budapest	4 frtot	Presser József, Nyitra-Zsám-	
Borsodi Miksa, Ürmény	4	bokrét	2
Bun Samu, N.-Kanizsa	2	Pfeiffer Mór, Győr	4
Bräuer Samu, Léva	2	Reisz Izsák Chropó	2
Berger Vilmos, Sárbogárd	1	Reif Jakab, Budapest	4
Baumgarten Sámuel, Győr	2	Radó Vilmos, Budapest	4
Csajági Béla, Budapest	2	Roth Ede, Mosony	2
Dobozi Jenő, Szentés .	2	Schön József, Budapest .	3
Erber Lipót, Nyitra	2	Schichtanz Ármin, Szigetvár	2
Füredi Ignác, Budapest	2	Stier Ignác, Mosony	2
Fischer József, Győr	2	Schiller Berta, Mosony	3
Földesi Joachim Budapest	1	Schächter Károly, Győr-Sziget	1
Grünbaum Sarolta, N.-Kanizsa	2	Schön Bernát, Győr	2
Guttenberg Sámuel, N.-Várad	1	Stern Izidor, Beremend	2
Klein Ármin, Uj-Kécske	2	Szögyi Ignác, Vág-Besz-	
Klein Mór, Nagy-Sur	1	tercze	2
Kondor József, N.-Kanizsa	2	Szögyi G. Vilmos, Győr .	2
Kellert Lajos, N.-Kanizsa	2	Weinberger Mór, Turzovka	2
Kemény Mór, N.-Kanizsa	2	Weinberger Rózsa, Győr	2
Lustgarten J. A. Csáktornya	2	Weinberger József, Nagy-	
Leitersdorfer József, Liptó-		Bitse	2
Rózsahegy	1		

V e g y e s e k.

— **Kérelem.** Tiszteletteljesen felkérjük egyesületünk t. tagjait arra, hogy tagsági díjaik hátralékait minél előbb küld-

jék be, annál is inkább, mivel mint minden év végén, ugy az idén is, egyesületünk tagjainak névsorát összeállítjuk és nyilvánosan kimutatjuk, mely névsorba azonban csak azokat vehetjük fel, kik ez évre eső tagsági díjaikat lefizették

— **Torontálmegyében** mult hó elején alakult meg a „Torontálmegyei magyar nyelv-terjesztő és közművelődési egyesület“. A megválasztott igazgatótanács tagjai közt találjuk dr. Klein Mór főrabbi és Bányai Jakab tanító neveit is, kik az üdvös és hazafias mozgalomban legélénkebb részt vesznek. Az országszerte alakuló közművelődési egyesületek ügyét t olvasóink figyelmébe ajánljuk.

— **F. h. 2-án** Mandl Jeremiás, Baja izr. hitközségének derék főkántora itt helyi működésének 25. évfordulóját ünnepelte, mely alkalomból őt mind az előjáróság, képviselőtestület és község, mind pedig az egyes egyesületek; izr. elemi s polg. iskola tantestülete többrendű ovatókkal kitüntette. — Mandl főkántor e kitüntetést a szó legszebb értelmében kiérdemelte, mert, eltekintve attól, hogy a maga nemében tekintély, kifogástalan tiszta jellem és — kedvező anyagi viszonyainál fogva — azonfölül nemeslelkű jótevője a szegények- s ügyefogyottaknak. Tekintettel arra, hogy még a tanítóknak is lelkes barátja s hol szerét teheti, segít azok baján is, méltán szoríthatunk helyet e szerény tudósításnak közlönyünkben, ohajtván, hogy tartsa meg az Isten még soká!

Baján, 1885. október hó 4-én.

Scheer Bernát.

— **Mindazon t. kartársaim**, kik „ראשי התפלות“ czimű gyakorlati kézikönyvemre vonatkozólag becses jóakaró leveleikkel megtisztelni méltóztattak s nekem a gyakorlati eszméhez szerencsét kívántak, fogadják ezennel legőszintébb köszönetem nyilvánítását! A sajtó alól kikerült munka most a könyvkötőnél van s a jövő hó 5-ikéig a könyv megjelenése előtt érkezett összes megrendeléseket fogom eszközölni. Könyvem csak nálam kapható. Egy-egy résznek ára kötve 30 kr. 10—30 példány megrendelésénél 12%, 40—60 példánynál 15%, nagyobb megrendelésnél pedig 20% árleengedést nyujtok. Munkámat t. kartársaim becses figyelmébe és pártfogásába ajánlva maradok teljes tisztelettel

S.-A.-Ujhely, 1885. okt. végén.

Knopfler Sándor.

— **A „Franklin-társulat“** kiadásában megjelent: „Mózesi hit- és erkölcstan“ elemi és felső népiskolák számára, kivonat Hochmuth Ábrahám veszprémi főrabbi „Istenismeret és Istentisztelet“ czimű vallástani könyvéből, készítette Szép Lipót veszprémi tanító, ára kötve 30 kr. A nevezett társulat szívesen küld tiszteletpéldányt azon t. ügytársak számára, kik ebbeli kívánatukkal egyszerűen hozzá fordulnak.

— **Az „Ungmejei Tanügy“** czimű folyóirat f. é. októberi számában a „Kapusiak gyűlése“ feliratu cikk a többek közt az izr. zugiskolák kérdésében azon álláspontot jelzi, melyet az ungm. ált. tanítóegyesület a f. évi szeptemberi ülésében elfoglalt. Mi már mult évben szoltunk e kérdéshez és nézeteink annyira méltattak, hogy a napilapok is, az e tárgyra vonatkozó cikkünket átvették. E helyen még egyszer kijelentjük, hogy a zugiskolák továbbra is fognak virágozni, daczára a ministeri intézkedéseknek és daczára az ungm. tanító-egyesület határozati javaslatának, mindaddig, mig e tárgyban a hitfelekezet hozzá szólása kikerültetik.

Szerkesztői üzenetek.

— Sokaknak. A roppant nagy anyaghalmoz miatt cikkeiket, noha nagy részben ki vannak szedve, a jövő számra kellett félretenni.

Ifj. Nagel Otto

könyvkereskedése

Budapesten, Muzeum - körút, a nemzeti színház bérházában.

Bevezetésre ajánlatos népiskolai tankönyvek:

- Módszeres tornatanítás** I. Népiskolai tornagyakorlatok, írták Horváth F. és Juhász Gy. Ára —.40
- Népiskolai földrajz.** Irta Barna J. fővárosi tanító, I. osztálya számára. Kemény kötésben ára —.20
- Népiskolai földrajz.** Irta: Barna J. fővárosi tanító, II. rész a népiskolák V osztálya számára. Kemény kötésben ára —.20
- Népiskolai földrajz.** Irta: Barna J. fővárosi tanító III. rész a népiskolák VI. osztálya számára. Kemény kötésben ára —.20
- A földrajz tanulását a könyveeske a gyermeknek nagyon megkönnyíti, mivel minden fölöslegest mellőzve, rövid velős szavakkal és hiánytalanul a szükséges ismereteket nyújtja.
- Magyarország története** párhuzamosan alkotmányunk vázlatával és a főbb világesemények függelékével az újabb miniszteri tanterv alapján, írta Barna J. főv. tanító. Harmadik kiadás. Kemény kötésben —.30
- Népiskolai számtan** I. rész, a népiskolák II. osztálya (Schön) József és Walter K., kemény kötésben ára irták Virág —.15
- Népiskolai számtan** II. rész a népiskolák III. osztálya számára, irták Virág (Schön) J. és Walter K. fővárosi tanítók. kemény kötésben ára —.20
- Népiskolai számtan** III. rész a népiskolák IV. osztálya számára, irták Virág (Schön) József és Walter K. fővárosi tanítók, kemény kötésben —.20
- Népiskolai számtan** IV. rész a népiskolák V. és VI. osztálya számára, irták Virág (Schön) József és Walter K. fővárosi tanítók, Kemény kötésben ára —.40
- E könyveeske osztályról osztályra vezeti a gyermeket az elemi számtan ismeretébe a vidéki gyermek látköréből vett gyakorlati példákat alkalmazva, miért könyv vidéki iskolában különösen helyén van.
- Az egyenletek** megfejtése népszerű modorban írta Schwarz M. állami tanító a népiskolák V., VI. osztályai és polgári iskolák számára —.40
- E könyv jövedelméből az országos tanítók árvaháza javára minden elkelt példány után tiz-tiz krajczár szerző részéről fordíttatni fog.
- Zsidó hittani katekizmus** leányiskolák részére, írta Halász N. I. rész. Kemény kötésben ára —.30
- Zsidó hittani katekizmus** leányiskolák részére, írta Halász N. II. rész. Kemény kötésben ára —.25
- Zsidó hittani katekizmus** leányiskolák részére, írta Halász N. III. rész. Kemény kötésben ára —.35
- Zsidó hittani katekizmus** leányiskolák részére, írta Halász N. IV. rész. Kemény kötésben ára —.35

Minden bárhol kiadott vagy hirdetett könyv nálam és a legelőnyösebb árszámlás mellett kapható. Vidéki megrendelések gyorsan és pontosan teljesíttetnek. Kimerítő könyvjegyzékek kívánatra ingyen bérmentve küldetnek.

Német nyelven:

- Leitfaden zum richtigen Denken, Sprechen und Schreiben,** írta Flesch M. fővárosi tanító I. Theil für die unteren Jahrgänge der Volksschule. Második kiadás Kemény kötésben ára —.30
- Leitfaden zum richtigen Denken, Sprechen und Schreiben,** írta Flesch M. fővárosi tanító II. Theil für die oberen Jahrgänge der Volksschule. Kemény kötésben —.30
-
- Schlesinger Ignácz nyomdája. Budapest, rostély-utca (Károlykaszárnya) 7. sz.